

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

SODA PIEMĒROŠANA NEPIĻNGADĪGAJIEM

Bakalaura darbs

Autore: **Rūta Froļenkova**

Studenta apliecības Nr.rf13014

Zinātniskais vadītājs Mg.iur. lekt. Evija Vīnkalna

Rīga 2017
ANOTĀCIJA

Sodi par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu vainīgajām personām tika piemēroti vienmēr, ne tikai pilngadīgām personām, bet arī nepilngadīgajiem.

Par nepilngadīgu tiek uzskatīta persona, kura nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, taču tas nenozīmē, ka šāda persona nav saucama pie kriminālatbildības. Laikam ritot, ir mainījies kriminālatbildības vecums, kā arī par noziedzīgu nodarījumu piemērojamo sodu bargums un to mērs, taču nav mainījusies nepilngadīgo personu tieksme izdarīt noziedzīgus nodarījumus.

Krimināllikumā pastāv zināmas īpatnības starp soda piemērošanu pilngadīgām un nepilngadīgām personām, tāpēc Krimināllikumā ir izveidota speciāla nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām veltīta nodaļa.

Autore uzskata, ka problēmas aktualitāte attiecībā uz nepilngadīgo noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, ir saistīta arī ar tiem piemērojamajiem sodiem, kas ne vienmēr ir efektīvi un sasniedz likumā noteikto soda mērķi.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt nepilngadīgajiem piemērojamus sodus par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, izdarīt secinājumus par to efektivitāti un izvirzīt priekšlikumus, saistībā ar sodu efektivitātes paaugstināšanu.

Lai sasniegtu noteikto mērķi, autore izvirzīja tādus uzdevumus, kā - izpētīt normatīvos, tajā skaitā starptautiskos tiesību aktus, kas regulē nepilngadīgā jēdzienu un kriminālatbildības vecumu; salīdzināt vēsturisko tiesisko regulējumu ar mūsdienu tiesisko regulējumu attiecībā uz soda piemērošanu un kriminālatbildības vecuma noteikšanu; salīdzināt ārvalstu tiesisko regulējumu ar Latvijas tiesisko regulējumu par sodu piemērošanu nepilngadīgajiem; pamatojoties uz konstatēto, izdarīt secinājumus un formulēt būtiskākās problēmas.

Bakalaura darba ietvaros autore izpētīja soda piemērošanas nepilngadīgajiem vēsturi, tā attīstību gadu gaitā, salīdzināja kriminālatbildības vecumu un nepilngadīgajiem piemērojamus sodus Latvijā un ārvalstīs.

Atslēgvārdi: *nepilngadīgais, noziedzīgs nodarījums, sods, kriminālatbildība, brīvības atņemšana, naudas sods, piespiedu darbs.*

ANNOTATION

Punishments for crime committing the perpetrators were always applied not only for adults but also for minors. A minor is considered a person, who has not reached eighteen years of age, but that does not mean, that such person is not criminally liable.

Time running, the age of criminal responsibility has changed, as well as the severity of the penalties imposed for a criminal offense and its mayor, but the tendency of juveniles to commit criminal offenses has not changed.

In Criminal Law are certain peculiarities between the imposition of sentences for adults and minors, therefore, the Criminal Law has established a special unit devoted to the criminal peculiarities of minors.

The author believes that the actuality of the problem with regard to juvenile delinquency, is also linked to penalties applicable to them which is not always effective and reaches the statutory penalty target.

Aim of the Bachelor to investigate penalties applicable to minors, of committing a criminal offense, draw conclusions on their effectiveness and make proposals, in connection whit the penalty efficiency promotion.

To achieve the goal, the author put forward such tasks, examine the laws, including international law, which regulates the concept of minors and the age of criminal responsibility; compare the historical legal framework with the modern legal framework as regards the application of penalties and the determination of the age of criminal responsibility; to compare the foreign legal framework with the Latvian legal framework for the application of the sentence to minors; based on found, draw conclusions and formulate significant problems.

In Bachelor work the author studied application of penalty to minor history its development over the years, compared the age of criminal responsibility and juvenile offenses in Latvia and abroad.

Keywords: *minor, criminal offense, punishment, criminal liability, deprivation of liberty, fine, forced labor.*

Satura rādītājs

Anotācija.....	2
Annotation.....	3
Ievads.....	5-7
1. Soda piemērošanas nepilngadīgajiem vēsturiskā attīstība.....	8-20
2. Nepilngadīgā jēdziens.....	21-27
3. Nepilngadīgajiem piemērojamo sodu raksturojums.....	28
3.1 Soda piemērošanas nepilngadīgajiem būtība.....	28-29
3.2 Pamatsodi.....	29
3.2.1 Brīvības atņemšana.....	29-35
3.2.2 Piespiedu darbs.....	35-41
3.2.3 Naudas sods.....	41-45
3.3 Papildsodi.....	45-52
Kopsavilkums.....	53-55
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	56-59
Pielikums	

Ievads

Konkrētā valstī piemērojamie sodi veido sodu sistēmu, ar kuru saprot noteiktā kārtībā izvietotu kriminālsodu uzskaitījumu, ko var piemērot personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Nereti noziedzīgus nodarījumus izdara personas, kuras nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu – nepilngadīgie. Nepilngadīgas personas savādāk uztver apkārtējo pasauli, ne vienmēr ir spējīgas izprast un vadīt savas darbības. Krimināllikuma 11.pantā noteikts, ka ikviena persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadus, var tikt saukta pie kriminālatbildības un sodīta par likumā paredzēto nodarījumu izdarīšanu.¹ Nepilngadīgās personas atšķiras no pilngadīgām ne tikai vecuma ziņā, bet arī pasaules izpratnes ziņā, tāpēc ir nepieciešama īpatnēja pieeja sodu piemērošanai.

Krimināllikuma VII nodaļā ir noregulētas „Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības”, to mērķis ir mazināt kriminālo represiju attiecībā uz pilngadību nesasniegušām personām, kā arī nodrošināt iespēju bez kriminālsodu piemērošanas veikt nepilngadīgo resocializāciju un jaunu noziedzīgu nodarījumu novēršanu.

Nepilngadīgas personas agresija un tieksme uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu nereti nāk no vides, kurā persona atrodas, no ģimenes sociālā stāvokļa, no vardarbības pret nepilngadīgo, nepilngadīgā draugu loka vai personām, ar ko ikdienā saskaras, nepilngadīgie ir emocionāli un viegli ietekmējamās personas.

Bakalaura darba temats „Soda piemērošana nepilngadīgajiem” tika izvēlēts, lai izpētītu soda piemērošanas nepilngadīgajiem vēsturisko attīstību, noskaidrotu, kādi sodi tika piemēroti, sākot ar 1903.gada Sodu likumiem, kāds bija kriminālatbildības vecums, kā soda piemērošana un atbildības vecuma izpratne ir mainījusies gadu gaitā un kā tā ir noregulēta Latvijas un starptautiskajos tiesību aktos. Autore izpētīja ārvalstu regulējumu attiecībā uz nepilngadīgajiem nosakāmajiem sodiem un kriminālatbildības vecumu, ko salīdzināja ar Latvijas normatīvo regulējumu.

Bakalaura darba ietvaros netiks plašāk pētīta nepilngadīgo pirmstermiņa atbrīvošana, kā arī nepilngadīgajiem piemērojamie papildsodi šiem jautājumiem netiks pievērsta vislielākā nozīme, ņemot vērā, ka praksē tos piemēro reti (skatīt pielikumu Nr.1).

¹ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998.Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 08.10.2017].

Autore uzskata, ka izvēlētais temats ir aktuāls, jo likumā noteiktā soda piemērošana nepilngadīgajiem par noziedzīgā nodarījuma, izdarīšanu ne vienmēr ir efektīva, ko autore secina no likumā noteikto sodu piemērošanas nepilngadīgajiem, tiesu praksē.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt nepilngadīgajiem piemērojamus sodus par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, izdarīt secinājumus par to efektivitāti un izvirzīt priekšlikumus, saistībā ar sodu efektivitātes paaugstināšanu u.c.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt normatīvos, tajā skaitā starptautiskos tiesību aktus, kas regulē nepilngadīgā jēdzienu un kriminālatbildības iestāšanās vecumu;
- 2) salīdzināt vēsturisko tiesisko regulējumu ar mūsdienu tiesisko regulējumu attiecībā uz soda piemērošanu un kriminālatbildības vecuma noteikšanu;
- 3) salīdzināt ārvalstu tiesisko regulējumu ar Latvijas tiesisko regulējumu par sodu piemērošanu nepilngadīgajiem;
- 4) pamatojoties uz konstatēto, izdarīt secinājumus, formulēt būtiskākās problēmas un izteikt priekšlikumus.

Izpētes procesā tika izmantots Latvijas tiesiskais regulējums, sākot ar 1903.gada Sodu likumiem līdz pat mūsdienu Krimināllikumam, kā arī salīdzināts ārvalstu tiesiskais regulējums ar Latvijas tiesisko regulējumu.

Darbs sastāv no trim nodaļām, pirmajā nodaļā autore apraksta soda piemērošanas nepilngadīgajiem vēsturisko attīstību, no 1903.gada Sodu likumiem līdz mūsdienu Krimināllikumam. Otrajā nodaļā tiek izpētīts un analizēts nepilngadīgās personas jēdziens, kā tas ir noregulēts Latvijas un starptautiskajos tiesību aktos, kā arī salīdzināti ārvalstu likumi ar Latvijas tiesisko regulējumu attiecībā uz kriminālatbildības vecumu. Savukārt trešajā nodaļā tiek apskatīti sodi, kas piemērojami nepilngadīgajiem, un salīdzināts Latvijas un ārvalstu tiesiskais regulējums.

Bakalaura darba izstrādes gaitā autore izmantoja:

- 1) analītisko metodi, lai analizētu nepilngadīgajiem piemērojamus sodus;
- 2) salīdzinošo metodi, lai pētnieciskajā darbā salīdzinātu ārvalstu tiesisko regulējumu ar Latvijas tiesisko regulējumu attiecībā uz kriminālatbildības vecumu, kā arī vēsturiski piemērojamo sodu bardzību un atbildības vecumu;
- 3) vēsturisko metodi, lai aplūkotu soda piemērošanas nepilngadīgajiem vēsturisko attīstību gadu gaitā.

Savā darbā autore izmantoja Latvijas Republikas tiesību aktus, zinātnisko literatūru, statistiskos datus, ārvalstu tiesību aktus, tiesu praksi u.c.

1. SODA PIEMĒROŠANAS NEPIILNGADĪGAJIEM VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Krimināltiesības kā publisko tiesību daļa regulē zināmas robežas attiecībās starp indivīdu un noteicošo kopumu, kuru sauc par valsti.² Noziedzīgs nodarījums kā sociālās dzīves negatīva parādība, un sods, kā reakcija, nepārtraukti saistīti savā starpā no neatminamiem laikiem.³ Soda piemērošana ir mainījusies un attīstījusies gadu gadiem, krimināltiesībās sodu var piemērot gan pilngadīgām, gan nepilngadīgām personām, taču soda piemērošanai nepilngadīgajiem ir savas īpatnības.

Autore soda piemērošanas izpēti nepilngadīgajiem sāks ar 1903.gada 22.marta Sodu likumiem.

1903.gada 22.martā cars Nikolajs II apstiprināja jaunā kriminālkodeksa - Sodu likumu projektu.⁴ 1903.gada 22.martā apstiprinātos Sodu likumus pilnā apjomā, pielāgojot okupācijas režīma vajadzībām, vācu militārā vara Pirmā pasaules kara laikā, pakāpeniski okupējot Latvijas teritoriju, ieviesa spēkā vispirms Kurzemē, bet vēlāk arī Vidzemē. 1918.gada 6.decembrī Latvijas Tautas padome atstāja spēkā Latvijas okupācijas varas ieviestos 1903.gada Sodu likumus. Arī pēc padomju varas padzīšanas Tautas Padome ar 1919.gada 5.decembra likumu noteica, ka Latvijā ir spēkā visi Krievijas likumi, kas nav atcelti Latvijā. Latgalē Sodu likumus ieviesa ar 1920.gada 15.marta likumu.⁵

Sodu likumi ir visai plašs kriminālkodekss. Tas sastāvēja no 37 nodaļām, kas aptvēra 687 pantus. I nodaļa ir iedalīta 8 apakšnodaļās, pavisam pirmajā nodaļā ir 72 panti, kuri regulē krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumus.

1903.gada 22.marta Sodu likumos par noziedzīgiem nodarījumiem ir paredzēti šādi sodi:

- 1) nāves sods (atcelts 1917.gadā);
- 2) spaidu darbi;

2 Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 15.lpp.

3 Turpat 192.lpp.

4 Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000, 41.lpp

5 Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri pirmā daļa (I – VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 11.lpp.

- 3) izsūtījums nometinājumā;
- 4) ieslodzījums pārmācības namā;
- 5) ieslodzījums cietoksnī;
- 6) ieslodzījums cietumā;
- 7) arests;
- 8) naudas sods.⁶

Ieslodzījums pārmācības namā bija cietums ar smaga fiziska darba režīmu, kas bija dibināts, lai izskaustu ubagošanu un klaidonību.

Ļoti svarīgs bija vispārīgās daļas 3.pants, saskaņā ar kuru visi noziedzīgie nodarījumi tika iedalīti smagos noziegumos, noziegumos un pārkāpumos, iedalījums attiecās arī uz nepilngadīgajiem. Šajā pantā teikts: noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts nāves sods vai ieslodzījums pārmācības namā, sauc par smagiem noziegumiem. Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts ieslodzījums cietoksnī vai cietumā, sauc par noziegumiem. Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts arests vai naudas sods, sauc par pārkāpumiem.⁷

1903.gada 22.marta Sodu likumu 40.pants nosaka, ka nav pieskaitāms par vainu noziedzīgs nodarījums, ko izdarījis mazgadīgais, kuram vēl nav desmit gadu. Nav pieskaitāms par vainu noziedzīgs nodarījums, ko izdarījis desmit līdz septiņpadsmit gadus vecs nepilngadīgais, kas nav varējis saprast sava nodarījuma raksturu un nozīmi vai vadīt savu rīcību (41.pants). Šādus nepilngadīgos var nodot atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru gādībā viņi atrodas, vai citām uzticamām personām, kas tam izteikušas savu piekrišanu, bet, ja šie nepilngadīgie izdarījuši smagus noziegumus, viņus varēja ievietot audzināšanas un labošanas iestādē. Četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadus vecus nepilngadīgos, kas izdarījuši smagus noziegumus, nodod audzināšanas un labošanas iestādē, bet ja nav iespējams viņus tur ievietot – nepilngadīgajiem sevišķi ierīkotās telpās pie cietumiem vai aresta namiem. Audzināšanas un labošanas iestāde nepilngadīgajiem bija soda izciešanas vieta, kurā tie izcieta sodu par smagiem noziegumiem.

⁶ 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1281> [aplūkots 24.09.2017].

⁷ Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000, 44.lpp.

Nepilngadīgos, kas nodoti audzināšanas un labošanas iestādēs vai viņiem sevišķi ierīkotās telpās pie cietumiem vai aresta namiem, nevar atstāt šajās iestādēs vai telpās, kad viņi sasnieguši divdesmit viena gada vecumu.

Audzinošas un labošanas iestādē ievietotie nepilngadīgie, kas ar tiesas lēmumiem vai spriedumiem atzīti par vainīgiem kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, turami šajā iestādē tik ilgi, kamēr tie izlabojas. Katrā ziņā šie nepilngadīgie bija atstājami iestādē ne mazāk par vienu gadu un ne ilgāk, kā līdz astoņpadsmit gadu vecumam, bet tie, kas, ievietojot viņus iestādē, bijuši vecāki par piecpadsmit gadiem - ne ilgāk par pilngadības sasniegšanu. Sīkāk noteikt, cik ilgi nepilngadīgajam jāpaliek audzināšanas un labošanas iestādēs, izlēma šo iestāžu pedagoģiskās padomes.

1903.gada 22.marta Sodu likumos jau tika nodalīts mazgadīgā un nepilngadīgā jēdziens, par mazgadīgu persona tika uzskatīta līdz desmit gadiem, atšķirībā no mūsdienu krimināllikuma, kur par mazgadīgu tiek uzskatīta persona līdz četrpadsmit gadu vecuma sasniegšanai.

1903.gada 22.marta Sodu likumos norādīto sodu piemērošana pilngadīgām personām atšķīrās no soda piemērošanas nepilngadīgām personām. Sodu likumu sestajā nodaļumā ir norādīti sodi, kuri ir mīkstināmi vai pārvēršami citos sodos, kas attiecas lielākā mērā uz nepilngadīgām personām.

Sodu likumu 55.pantā norādīts, ka desmit līdz septiņpadsmit gadus veci nepilngadīgie, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitīts par vainu, sodāmi:

- 1) četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadus vecs nepilngadīgais: nāves soda vai mūža spaidu darbu vietā – ar ieslodzījumu cietumā uz laiku no astoņiem līdz divpadsmit gadiem, bet noteikta laika spaidu darbu vietā – ar ieslodzījumu cietumā uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem;
- 2) desmit līdz četrpadsmit gadus vecs nepilngadīgais: nāves soda, spaidu darbu, nometinājuma, pārmācības nama, cietokšņa vai cietuma soda vietā, bet četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadus veci nepilngadīgie – nometinājuma, pārmācības nama, cietokšņa vai cietuma soda vietā – ar ievietošanu audzināšanas un labošanas iestādē;
- 3) desmit līdz septiņpadsmit gadus veci nepilngadīgie: aresta vai naudas soda vietā – ar brīdinošu pamācību no tiesas; bet, ja tiesa atzīst, ka pārkāpumus nepilngadīgais piekopi kā amatu vai, ka tie liecina par pieradumu pie noziedzīgas darbības – ar ievietošanu audzināšanas un labošanas iestādē.

Ja nav iespējams nepilngadīgo ievietot audzināšanas un labošanas iestādē:

- 1) to, kas atzīts par vainīgu smaga nozieguma vai tāda nozieguma izdarīšanā, par kuru likumā noteikts kā augstākais sods ieslodzījums pārmācības namā, var ieslodzīt nepilngadīgajiem sevišķi ierīkotās telpās pie cietuma vai aresta nama;
- 2) to, kas atzīts par vainīgu mazāk svarīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā nekā iepriekš norādītie, var nodot atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru gādībā viņš atrodas, vai citām uzticamām personām, kas izteikušas uz to savu piekrišanu.

Nepilngadīgos, kas nodoti audzināšanas un labošanas iestādē vai viņiem sevišķi ierīkotās telpās pie cietumiem vai aresta namiem, nevar atstāt šajās iestādēs vai telpās, kad viņi sasnieguši divdesmit viena gada vecumu.

Ja nepilngadīgajam, kas uz šā panta pirmās daļas 2.punkta pamata atzīts par ievietojamu audzināšanas un labošanas iestādē, spriedumu nododot izpildīšanai, jau pagājuši pilni astoņpadsmit gadi, viņš ieslogāms cietumā: pārvēršot viņam izsūtījumu nometinājumā vai citu augstāku sodu – uz laiku, ne ilgāku par 5 gadiem, bet pārējos gadījumos - saīsinot pārvēršamā soda laiku uz ne mazāk par pusi.

Sodu likumos paredzētie spaidu darbi uz mūžu vai uz laiku no četriem līdz piecpadsmit gadiem, mūsdienu izpratnē bija brīvības atņemšanas soda veids, piemērojams par smagu noziegumu izdarīšanu.

1903.gada 22.marta Sodu likumu 57.pantā norādīts, ka septiņpadsmit līdz divdesmit vienu gadu vecam nepilngadīgajam:

- 1) nāves sods pārvēršams mūža spaidu darbos;
- 2) mūža spaidu darbi pārvēršami spaidu darbos uz piecpadsmit gadiem;
- 3) spaidu darbu un ieslodzījuma laiks pārmācības namā, cietoksnī vai cietumā saīsināms par vienu trešdaļu;
- 4) tiesību atņemšana vai ierobežošana piemērojama tikai piespriežot spaidu darbus vai izsūtījumu nometinājumā.

Autore secina, ka starp 1903.gada 22.marta Sodu likumos noteiktajiem sodiem par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu bija arī nāves sods (izslēgts 1917.gadā), kas, autoresprāt, ir vēsturiski bargākais sods, kas ir noteikts ar likumu. Autore vērtē pozitīvi to, ka nāves sods nepilngadīgajiem likumā netika noteikts, tā vietā tika piespriesti spaidu darbi vai kāds cits sods atkarībā no izdarītāja vecuma, kura ilgums bija atkarīgs no noziedzīgā nodarījuma smaguma. Sodu likumos noteiktā spaidu darbu būtība būtiski atšķīrās no mūsdienu piespiedu darba, jo spaidu darbus varēja

pielīdzināts mūsdienu brīvības atņemšanai, kas ir smags un grūti izciešams sods. Autore pozitīvi vērtē, ka likumā tika nošķirts mazgadīgā un nepilngadīgā jēdziens un mīkstināti sodi, vai pārvērsti citos sodos. Mazgadīgajiem tika piemērota ievietošana audzināšanas labošanas iestādē par smagiem noziegumiem, bet par vieglākiem - nodošanu vecāku uzraudzībā. Nepilngadīgajiem piemērotā atbildība par noziedzīgu nodarījumu nebija vērtējama, kā sods, bet gan, kā labošanas līdzekļi, izņemot īpaši smagus noziegumus, par kuriem tika piemērots ieslodzījums cietumā no trim līdz astoņiem gadiem. Audzināšanas un labošanas iestādē nepilngadīgajiem, kas tur ievietoti ar tiesas lēmumu vai spriedumu, bija jāuzturas iestādē, līdz tie izlabojas, katrā ziņā ne mazāk par vienu gadu un ne ilgāk kā līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Audzināšanas iestādes ir vērtējamas kā institūts, kuram bija lemtspēja, jo varēja izlemt, cik ilgi nepilngadīgajam jāpaliek iestādē. Pozitīvi tiek vērtēts arī tas, ka likumā bija ievērota sodu nošķiršana pilngadīgām un nepilngadīgām personām.

Laikam ritot, tika izstrādāts jauns Sodu likums, kas stājās spēkā 1933.gada 1.augustā, tas bija nozīmīgākais ieguldījums krimināltiesību attīstībā Latvijas Republikas parlamentārajā periodā un aizstāja 1903.gada 22.marta Sodu likumus.

Sodu likums sastāvēja no 40 nodaļām, no kurām pirmā nodaļa bija veltīta krimināltiesību vispārējās daļas normām, bet pārējās 39 nodaļas raksturoja krimināltiesību sevišķo daļu - konkrētus noziegumu sastāvus un soda sankcijas par attiecīgo noziegumu izdarīšanu. Atsevišķus nozieguma veidus un to sodus raksturoja speciāli likumi.⁸

1933.gada Sodu likumā par noziedzīgu nodarījumu piemērojami pieci soda veidi:

- 1) spaidu darbi;
- 2) pārmācības nams;
- 3) cietums;
- 4) arests;
- 5) naudas sods.

1933.gada Sodu likumā, atšķirībā no 1903.gada 22.marta Sodu likumiem, nebija iekļauti šādi sodi: nāves sods, izsūtījums nometinājumā un ieslodzījums cietoksnī. Latvija bija viena no pirmajām Eiropas civilizētajām valstīm, kuras atcēla

⁸ Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000) Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000, 246.lpp

nāvēssodu.⁹ Tomēr Latvijā tika saglabāts tāds smags brīvības atņemšanas sods kā spaidu darbi, kurš vairumā Eiropas valstu tolaik jau nepastāvēja.

1933.gada Sodu likums saglabāja noziedzīgo nodarījumu iedalījumu trijās pakāpēs: smags noziegums, noziegums un pārkāpums, taču tika grozītas sodu sankcijas par smagiem noziegumiem un noziegumiem.

Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikti spaidu darbi, sauc par smagiem noziegumiem. Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts pārmācības nams vai cietums, sauc par noziegumiem. Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts arests vai naudas sods, sauc par pārkāpumiem (3.pants). Sodu likums izslēdza likuma piemērošanu pēc analogijas vai arī likuma atpakaļejošas darbības spēku.¹⁰

Ar 1933.gada Sodu likumu tika palielināts absolūtās nepieskaitāmības vecums mazgadīgajiem līdz divpadsmit gadiem un nosacītās nepieskaitāmības vecums no divpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem, kas 1903.gada Sodu likumos bija no desmit līdz septiņpadsmit gadiem.

Sodu likumu 39.pants nosaka, ka nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ko izdarījis mazgadīgais, kuram vēl nav divpadsmit gadu.¹¹

Tāpat nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ko izdarījis divpadsmit līdz astoņpadsmit gadus vecs nepilngadīgais, kurš aiz prāta vai tikumiskas neattīstības nav varējis saprast sava nodarījuma raksturu vai nozīmi vai vadīt savu rīcību. Šādus nepilngadīgos tiesa var nodot atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru gādībā viņi atrodas vai citām uzticamām personām, kuras uz to izteikušas savu piekrišanu vai arī ievietot audzināšanas iestādē. Audzināšanas iestādē nodotie nepilngadīgie atstājami šīs iestādēs ne ilgāk kā līdz astoņpadsmit gadu sasniegšanai. Noteikt laiku, cik ilgi nepilngadīgajam jāpaliek audzināšanas iestādē, bija tiesības šīs iestādes attiecīgajam orgānam.

9 Turpat 247.lpp

10 Turpat 249.lpp

11 1933.gada Sodu likums. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> [aplūkots 24.09.2017].

Gluži tāpat kā 1903.gada Sodu likumos arī 1933.gada Sodu likumā audzināšanas un labošanas iestādēm ir lemtspēja, kas ļauj iestādei pašai noteikt, cik ilgi nepilngadīgajam tur jāpaliek.

1933.gada Sodu likuma 54.pants noteic, ka divpadsmit līdz astoņpadsmit gadus veciem nepilngadīgajiem, kuriem viņu noziedzīgais nodarījums pieskaitāms par vainu, piemērojami šādi noteikumi:

1) aresta un naudas soda vietā viņi norājami, izteicot brīdinošu pamācību, bet, ja tiesa atzīst, ka nepilngadīgais pārkāpumu izdara amata veidā vai aiz pieraduma, piekopjot sodāmu nodarbību – viņš ievietojams audzināšanas labošanas vai labošanas iestādē.

2) visu pārējo brīvības atņemšanas sodu vietā, izņemot šā panta otrā daļā paredzētos gadījumus – viņi ievietojami audzināšanas – labošanas vai labošanas iestādē. Četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadus veci nepilngadīgie, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitāms par vainu, mūža spaidu darbu vietā sodāmi ar cietumu uz laiku ne ilgāku par divpadsmit gadiem, bet noteikta laika spaidu darbu vietā – ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par astoņiem gadiem. Nepilngadīgos, kuri ievietojami audzināšanas – labošanas vai labošanas iestādē, tiek ievietoti tur uz laiku ne mazāk kā uz vienu gadu un ne ilgāk kā līdz pilngadības sasniegšanai. Par nepilngadīgo nosacīta atbrīvošanu lemj iestādes noteiktā persona, atkarībā no ievietoto labošanās, bet tāda atbrīvošana pieļaujama ne agrāk kā pēc sešu mēnešu pavadīšanas iestādē. Ja nepilngadīgā, kas atzīts par ievietojamu audzināšanas – labošanas vai labošanas iestādē, spriedumu nododot izpildīšanā, jau pagājuši astoņpadsmit gadi, viņš ieslogāms cietumā, saīsinot pārvēršamā soda laiku ne mazāk par pusi. Ja nepilngadīgā piemēro soda nosacītu atlaišanu, tiesa var nodot viņu atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru uzraudzībā viņš atrodas, vai citām uzticamām personām, kuras tam izteikušas savu piekrišanu vai arī ievietot audzināšanas iestādē saskaņā ar Sodu likuma 39.pantu. Audzināšanas – labošanas iestāžu priekšniecība var šo iestāžu grūti labojamos nepilngadīgos pārvest uz labošanas iestādi. Četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadus veci nepilngadīgie, kuriem uz šā panta otrās daļas pamata piespriests cietums, turami nepilngadīgo ieslodzījumu vietā, bet, ja tādu nav, tad kopieslodzījumā, bet atsevišķi no pieaugušajiem.

1933.gada Sodu likuma 55.pantā noteikts, ka astoņpadsmit līdz divdesmit vienu gadu veciem nepilngadīgajiem spaidu darbi uz visu mūžu pārvēršami spaidu darbos uz piecpadsmit gadiem, bet spaidu darbi uz noteiktu laiku, pārmācības nams vai cietums samazināmi par vienu trešdaļu.

Personām, kuras bija notiesātas ar spaidu darbiem vai pārmācības namu, tiesa varēja piespriest arī papildus drošības līdzekli pēc soda izciešanas – drošības ieslodzījumu no 5 līdz 15 gadiem, ja uzskatīja notiesātā atstāšanu bez uzraudzības par bīstamu (31.pants).¹² Likums šādu piemērošanu nekvalificēja kā sodu, lai gan šis drošības līdzeklis neatšķīrās no apcietinājuma.

Bez tam šajā vecumā tiesības pēc soda izciešanas netika atņemtas un arī no astoņpadsmit līdz divdesmit vienam gadam tās atņēma tikai gadījumā, ja personu notiesāja uz spaidu darbiem (1933.gada Sodu likuma 56.pants).

Vairākums gadījumos 1933.gada Sodu likumā bija noteiktas bargākas soda sankcijas nekā 1903.gada Sodu likumos. Par vissmagākajiem noziegumiem draudēja mūža spaidu darbi, kuri nepilngadīgajiem tika pārvērsti spaidu darbos uz 15 gadiem savukārt 1903.gada Sodu likumos spaidu darbi tika noteikti uz 10 gadiem.

1933.gada Sodu likumā tika palielināts mazgadīgās personas vecums no desmit līdz divpadsmit gadiem, nosacītās nepieskaitāmības vecums no divpadsmit līdz astoņpadsmit, kas 1903.gada Sodu likumos bija no desmit līdz septiņpadsmit. Tika atcelts nāves sods, mazgadīgajiem tika piemērota – ievietošana audzināšanas – labošanas iestādē, vai nodošana vecāku uzraudzībā, līdzīgs regulējums bija 1903.gada Sodu likumos. Nepilngadīgajiem, kas ievietoti audzināšanas, labošanas iestādē bija jāpavada tur vismaz seši mēneši, lai tiktu atsvabināti, 1903.gada Sodu likumos bija noteikts viens gads. Autoresprāt, 1933.gada Sodu likums bija sakārtotāks, un kompaktāks par 1903.gada Sodu likumiem, tas tika modernizēts un pielāgots tā brīža apstākļiem, 1903.gada Sodu likumiem piemita pārlietu bargas soda sankcijas.

Krimināltiesību galvenais avots līdz 1940.gada 25.novembrim palika 1933.gada Sodu likums, kad sakarā ar Latvijas okupāciju un iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā okupācijas vara Latvijā ieviesa Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas 1926.gada kriminālkodeksu (turpmāk - KPFSR kriminālkodekss). Šis krimināllikums Latvijā bija spēkā līdz 1961.gada 31.martam, izņemot vācu okupācijas laiku.¹³ Krimināltiesībās vācu okupācijas laikā Latvijas brīvvalsts Sodu likumā tika izdarīta nozīmīga intervance. 1941.gada 19.decembrī Berlīnē tika izdoti noteikumi „Par Vācu Soda likuma piemērošanu ieņemtos Austrumu

12 Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000).Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000, 249.lpp.

13 Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa, trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 12.lpp.

apgabalos". Latvijā tie stājās spēkā 1942.gada 1.janvārī, un 1942.gada 28.septembrī tika izdoti pirmie noteikumi „Par vietējo Sodu likumu priekšrakstu saskaņošanu ar vācu Sodu likumu Austrumzemes reihskomisariātā” (spēkā Latvijā tie stājās 1942.gada 1.oktobrī).¹⁴

Padomju krimināltiesību ieviešanas rezultātā parādījās jauni noziegumu sastāvi – piemēram, spekulācija, ar kuru par noziedzīgu darbību kvalificēja privātu tirdzniecību pēc „melnā tirgus” cenām.¹⁵

KPFSSR kriminālās likumdošanas uzdevums bija aizsargāt strādnieku un zemnieku sociālistisko valsti un tajā nodibināto tiesisko kārtību no sabiedriski – bīstamiem nodarījumiem (noziegumiem) piemērojot to izdarītājiem KPFSSR kriminālkodeksā norādītos sociālās aizsardzības līdzekļus. KPFSSR kriminālkodeksa 7.pantā norādīti sodi, kas piemērojami personām, kas izdarījušas sabiedriski – bīstamu nodarījumus vai ir bīstams pēc saviem sakariem ar noziedzīgām aprindām vai pēc savas agrākās darbības piemērojami, tiesas – labošanas, ārstnieciska vai ārstnieciski – pedagoģiska rakstura sociālās aizsardzības līdzekļi.

Sociālās aizsardzības līdzekļiem nedrīkst būt nolūka sagādāt fiziskas ciešanas, vai pazemot cilvēka cieņu un to uzdevums nav atmaksāt vai sodīt (KPFSSR kriminālkodeksa 9.pants).¹⁶

KPFSSR kriminālkodeksa 12.pants nosaka, ka divpadsmit gadu vecumu sasnieguši nepilngadīgie, kas pieķerti zagšanā, vardarbībā, miesas bojājumu sagādāšanā, sakropļošanā, slepkavībā vai slepkavības mēģinājumā, saucami pie kriminālatbildības, piemērojot visus soda veidus. Atšķirībā starp iepriekš pētītajiem likumiem (1903.gada Sodu likumiem un 1933.gada Sodu likuma), KPFSSR kriminālkodekss ir bargāks sodu piemērošanā nepilngadīgajiem.

KPFSSR kriminālkodeksa 22.pantā noteikts, ka nevar piespriest nošaušanu personām, kas nozieguma izdarīšanas brīdī nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu, un sievietēm grūtniecības stāvoklī.

Nepilngadīgajiem tika piemēroti KPFSSR kriminālkodeksa 25.pantā norādītie ārstnieciski – pedagoģiska rakstura sociālās aizsardzības līdzekļi:

14 Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000).Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000, 363.lpp

15 Turpat 339.lpp.

16 KPFSSR Kriminālkodekss 1926.gada redakcijā ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta izdevums, Rīga: 1940, 7.lpp.

- 1) nepilngadīgā nodošana vecāku, adoptētāju, aizbildņu, aizgādņu vai radnieku gādībā, ja tiem ir iespēja viņu uzturēt, vai citu personu un iestāžu gādībā;
- 2) ievietošana īpašā ārstniecības – audzināšanas iestādē.

Autore uzskata, ka, salīdzinājumā ar iepriekš apskatītajiem 1903.gada Sodu likumiem un 1933.gada Sodu likumu, KPFSR kriminālkodeksā ir noteikts bargāki sodu veidi un to mēri. Likuma spēkā esamības laikā tika atjaunots nāves sods, kas ar 1933.gada Sodu likumu tika atcelts. Saskaņā ar KPFSR kriminālkodeksu nepilngadīgajiem tika piemēroti visi sodi, izņemot nošaušanu. Nepilngadības vecums bija analogisks 1933.gada Sodu likumam no divpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem. KPFSR kriminālkodeksā tika nošķirts mazgadīgā un nepilngadīgā jēdziens, persona līdz divpadsmit gadiem tika uzskatīta par mazgadīgu.

PSRS Savienības un Latvijas PSR kompetenci kriminālās likumdošanas jomā noteica PSRS Konstitūcija un PSRS un savienoto republiku kriminālās likumdošanas pamati. Padomju Savienībā spēkā esošās kriminālās likumdošanas sistēma noteikta 1958.gada 25.decembrī pieņemto PSRS un savienoto republiku kriminālās likumdošanas pamatos. Saskaņā ar šiem Kriminālās likumdošanas pamatu principiem un vispārējiem noteikumiem 1961.gada 6.janvarī tika pieņemts Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālkodekss (turpmāk tekstā – LPSR kriminālkodekss), kas stājās spēkā 1961.gada 1.aprīlī.¹⁷

LPSR kriminālkodeksa 10.pantā noteikts, ka pie kriminālatbildības varēja saukt pieskaitāmu sešpadsmit gadu vecumu sasniegušu personu. Tikai par noziegumiem, kas cilvēkam izprotami jau no mazotnes, piemēram, slepkavību, izvarošanu, zādzību u.tml, kriminālatbildība iestājas jau no četrpadsmit gadu vecuma. Likumā sodus iedalīja pamatsodos un papildsodos.¹⁸

LPSR kriminālkodeksa 21.pantā tika noteikti tādi pamatsodi, kā:

- 1) brīvības atņemšana;
- 2) nometinājums;
- 3) izsūtījums;
- 4) labošanas darbi bez brīvības atņemšanas;
- 5) tiesību atņemšana ieņemt noteiktus amatus vai tiesību atņemšana uz zināmu nodarbošanos;

¹⁷ Dzenītis J., Niedre A. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: „AVOTS”, 1982, 11. - 12.lpp

¹⁸ Turpat.

- 6) atbrīvošana no amata;
- 7) naudas sods;
- 8) sabiedriskais nopelums.

Kā papildsodi tika piemēroti:

- 1) mantas konfiskācija;
- 2) vecāku tiesību atņemšana.

LPSR kriminālkodeksā, atšķirībā no iepriekš apskatītajiem likumiem, tika noteikti arī nepilngadīgajiem piemērojamie papildsodi, kas ir līdzīgi mūsdienu regulējumam.

Atbrīvošanu no amata un naudas sodu varēja piemērot ne vien kā pamatsodu, bet arī kā papildsodu. Bez tam tika saglabāts arī nāves sods, kurš tika definēts kā izņēmuma soda veids LPSR kriminālkodeksa 22.pantā).

Ar 1991.gada 29.augusta Augstākās Padomes lēmumu „Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā”, Latvijas PSR kriminālkodekss turpmāk tiek uzskatīts par Latvijas kriminālkodeksu. Var atzīmēt, ka iepriekš minētās Latvijas kriminālkodeksa normas bija spēkā bez jebkādiem grozījumiem līdz pat 1999.gada 31.martam, kad 1999.gada 1.aprīlī stājās spēkā Krimināllikums.¹⁹

Autore secina, ka iepriekš aplūkotajos likumos tādos kā 1903.gada Sodu likumos, 1933.gada Sodu likumā, KPFSR kriminālkodeksā, kā arī LPSR kriminālkodeksā, lai gan nepilngadīgajiem piemērojamie sodi tika nošķirti no pilngadīgajiem piemērojamiem sodiem un pārvērsti šķietami vieglākos, to piemērošana bija bargā. Tika nošķirts mazgadīgā un nepilngadīgā jēdziens, kas vērtējams pozitīvi un ir saglabājies mūsdienu regulējumā. LPSR kriminālkodeksā tika visaugstāk palielināts kriminālatbildības vecums, no kura iestājas kriminālatbildība - četrpadsmit gadi. LPSR kriminālkodeksā noteiktais regulējums attiecībā uz nepilngadīgās personas vecumu, bija dalīts četrpadsmit un sešpadsmit gadi. Sodu likumos tika piemērots tāds sods, kā spaidu darbi, kas pēc nosaukuma šķietami atgādina mūsdienu likuma regulējumā noteikto piespiedu darbu, taču Sodu likumos noteiktie spaidu darbi izpaudās kā fizisks darbs, esot ieslodzījuma vietā, kas krasi atšķīrās no mūsdienu regulējuma, kurā nekādā veidā netiek ierobežota personas

19 Vainas institūts krimināltiesībās un tā nozīme noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5122/22890-Janis_Rozenbergs_2012.pdf [aplūkots 10.10.2017].

pārvietošanās brīvība. Laikam ritot, ir mainījušās soda piemērošanas īpatnības, sodi palika arvien humānāki un likumi strukturētāki.

1998.gada 17.jūnijā tika pieņemts Krimināllikums, kas ir spēkā ar 1999.gada 1.aprīli. Līdz ar Krimināllikuma spēkā stāšanos spēku zaudēja 1961.gada 6.janvārī pieņemtais un tā paša gada 1.aprīlī stājies spēkā LPSR kriminālkodekss.

Pirms mūsdienu regulējuma Krimināllikumā veikti vairāki grozījumi attiecībā uz nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām. Sākotnēji Krimināllikuma 65.panta pirmajā daļā tika paredzēti četri sodu veidi, ko varēja piemērot nepilngadīgajiem - brīvības atņemšana, arests, piespiedu darbs, naudas sods.

Ar 2003.gada 12.jūnija grozījumiem, kas stājās spēkā 2003.gada 15.jūnijā Krimināllikuma 65.panta pirmā daļa tika izteikta citādākā redakcijā, sodi tika iedalīti pamatsodos un papildsodos.²⁰ Iepriekšējais tiesiskais regulējums nenoteica, ka nepilngadīgajām personām var piemērot arī papildsodus.

2009.gada 16.jūnijā veiktie grozījumi, kas stājās spēkā 2009.gada 1.jūlijā, attiecās uz brīvības atņemšanas laiku, Krimināllikuma 65.pantā, nosakot, ka par sevišķi smagiem noziegumiem brīvības atņemšanas laiks tika noteikts piecpadsmit gadi, saskaņā ar grozījumiem tika samazināts uz desmit gadiem.²¹ Iepriekš minētais pants tika papildināts ar otro prim daļu, kas nosaka, ka tiesa atsevišķos gadījumos, kad piemērojamā brīvības atņemšanas soda minimālā robeža, var piespriest sodu, kas ir zemāks par šo minimālo robežu.

2012.gadā 13.decembrī atkārtoti tika grozīts Krimināllikuma 65.pants, grozījumi stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī. Ar minētajiem grozījumiem tika izslēgts arests no nepilngadīgajiem piemērojamajiem pamatsodiem, kā arī Krimināllikuma 65.pants papildināts ar otro divi prim daļu, kurā noteiktas brīvības atņemšanas laika robežas gadījumā, ja sods nosakāms pēc vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vai pēc vairākiem spriedumiem.²² Par to tiks sīkāk norādīts darba 3.nodaļas 3.2.1 apakšpunktā.

²⁰ Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/76728-grozijumi-kriminallikuma> [aplūkots 10.10.2017].

²¹ Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=194069> [aplūkots 10.10.2017].

²² Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=253698> [aplūkots 10.10.2017].

Ar 2014.gada 16.oktobra grozījumiem, kas stājās spēkā 2015.gada 1.februārī, Krimināllikuma 65.pants tika papildināts ar trešo prim daļu, nosacītu pirmstermiņa atbrīvošana no soda ar elektronisko uzraudzību, kuru var ierosināt personām, kuras noziedzīgu nodarījumu izdarījušas pirms astoņpadsmit gadu vecuma un izcietušas ne mazāk par vienu trešdaļu no piesprietā soda.²³

Mūsdienu krimināltiesiskais regulējums attiecībā uz nepilngadīgajiem piemērojamajiem sodiem sīkāk tiks apskatīts nākamajās nodaļās.

23 Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=269815> [aplūkots 10.10.2017].

2. NEPILNGADĪGĀ JĒDZIENS

Vēsturiski ir izveidojušās dažādas pieejas atbildības vecuma noteikšanai.²⁴

Personas vecums zināmā mērā norāda uz tās sociālo briedumu. Klasiskie personības sociālā brieduma faktori ir garīgais un fiziskais briedums, empīriskā pieredze, mijiedarbība ar sociālo vidi un pašregulācija. Kā zināms, šie faktori iemantojami ilgākā laika periodā, tāpēc nepilngadīgais vēl nav sociāli nobriedis un arī ne katra persona līdz ar pilngadību sasniedz arī sociālo briedumu. Bet no tā izriet viņu spēja orientēties vidē un apstākļos, spriest par notiekošo.²⁵

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 1.pants sniedz definīciju, kas ir bērns, šajā konvencijā par bērnu tiek uzskatīts ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, ja vien saskaņā ar attiecīgiem tiesību aktiem pilngadība neiestājas agrāk.²⁶

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3.pantā norādīts, ka bērns ir persona, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas.²⁷

Jēdziens bērns ir aplūkojams plašākā nozīmē un nepilngadīgais šaurākā, bērns – vispārējs termins, kurš aptver visas personas jaunākas par astoņpadsmit gadiem. Vecumu var apzīmēt ar vairākiem posmiem, piemēram, zīdains, bērns, pusaudzis, jauniešs, visi minētie posmi attiecas uz vēl astoņpadsmit gadus nerasniegušu personu loku – nepilngadīgo. Bakalaura darba ietvaros tiks pētīts nepilngadīgās personas vecums, no kura iestājas kriminālatbildība.

Kaut gan nepilngadīgā jēdziens lietojams dažādos normatīvajos aktos, tas radies civiltiesībās. Nepilngadīgas personas definīciju sniedz Civillikuma 219.pants, nosakot, ka nepilngadība personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu.²⁸ Civillikums paredz arī izņēmuma gadījumu, kad pilngadība var iestāties ātrāk, likuma 220.pantā noteikts, ka izņēmuma gadījumos un sevišķi svarīgu

24 Seps Dz. Nepilngadīgo likumpārkāpumu kriminoloģiskās problēmas. Rīga: [b.i.], 1995, 6.lpp.

25 Turpat 16.lpp

26 ANO Bērnu tiesību Konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150> [aplūkots 28.09.2017].

27 Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots 28.09.2017].

28 Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 28.09.2017].

iemeslu dēļ, kad nepilngadīgā aizbildņi un tuvākie radnieki apliecina, ka viņš uzvedas nevainojami un spēj patstāvīgi aizsargāt un aizstāvēt savas tiesības un izpildīt savus pienākumus, nepilngadīgo var izsludināt par pilngadīgu arī pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, bet ne agrāk, kamēr viņš sasniedzis pilnus sešpadsmit gadus. Tādējādi no civiltiesiskā viedokļa par pilngadīgo var kļūt arī sešpadsmit vai septiņpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona.²⁹

Nepilngadīgā jēdziens ir formulēts arī Krimināllikuma 11.pantā, kurā noteikts, ka pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Mazgadīgais, tas ir, persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams. Sākotnēji Krimināllikuma projektā bija iestrādāts vecums, no kura iestājas kriminālatbildība – atkarībā no noziedzīgā nodarījuma smaguma attiecīgi četrpadsmit un sešpadsmit gadi. Vēlāk tika ierosināts vienots kriminālatbildības iestāšanās vecums – no piecpadsmit gadiem. 1996.gada 30.jūlijā, kad Ministru kabinets akceptēja Latvijas Republikas krimināllikuma (ar tādu nosaukumu) projektu, tika uzdots tajā iestrādāt noteikumu, ka kriminālatbildība visos kriminālsodāmos gadījumos iestājas no četrpadsmit gadu vecuma.³⁰

Kriminālatbildības minimālais vecums – 14 gadu – pamatā ir saglabājies no Romas tiesībām. Tās, balstoties uz sengrieķu filozofu teoriju noteica:

- bērns līdz 7 gadu vecumam nav atbildīgs par savu rīcību, viņu pārstāv aizbildnis,
- pusaudžus līdz 14 gadiem var iedalīt divās kategorijās - nesaprātīgie jeb atbildēt nespējīgie, un saprātīgie, kuru atbildība ir ierobežota. Romiešu tiesību iespaids ir jūtams daudzu valstu likumos.³¹

Krimināllikuma VII nodaļā, kuras nosaukums „Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības”, 64.pantā ir norādīts, ka paredzētās īpatnības attiecas uz personām, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu. Ievērojot, ka pie kriminālatbildības Latvijā var tikt saukta persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, krimināllikuma izpratnē par nepilngadīgo

29 Judins A. Lai izprotam nepilngadīgā jēdzienu krimināllikumā. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/7541-blai-izprotambnepilngadiga-jedzienu-kriminallikuma/> [aplūkots 28.09.2017].

30 Krastiņš U. Krimināllikumam 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/1146/LU_Juridiska-Zin_Nr-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y [aplūkots 28.10.2017].

31Seps Dz. Nepilngadīgo likumpārkāpumu kriminoloģiskās problēmas. Rīga: [b.i.], 1995, 6.lpp.

pārkāpēju ir atzīstams cilvēks, kurš krimināllikuma normas pārkāpšanas brīdī ir sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu, bet nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu.³²

Tādējādi no materiālo krimināltiesību viedokļa par nepilngadīgo personu atzīstams arī tāds cilvēks, kurš ir vecāks par astoņpadsmit gadiem, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts pirms attiecīgā vecuma sasniegšanas.³³

Bērnu tiesību aizsardzības likuma IX nodaļa nosaka bērnu atbildību par likumpārkāpumiem un to profilaksi, minētās nodaļas 57.pantā noteikts, ka saskaņā ar likumu pie administratīvās atbildības var saukt bērnu (turpmāk arī — nepilngadīgo), kurš administratīvo pārkāpumu izdarījis pēc četrpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, bet pie kriminālatbildības — nepilngadīgo, kurš noziedzīgu nodarījumu izdarījis pēc četrpadsmit gadu vecuma sasniegšanas.³⁴

Persona tiek uzskatīta par sasniegušu noteiktu vecumu nākamajā diennaktī pēc dzimšanas dienas. Ja vecumu nosaka tiesu medicīniskā ekspertīze, par personas dzimšanas dienu tiek uzskatīta tā gada pēdējā diena, kuru nosaka eksperts.³⁵

Jāatzīmē, ka astoņpadsmit gadus nerasniegusi persona, kura ir atzīstama par pilngadīgu saskaņā ar Civillikuma 221.pantu, netiek uzskatīta par pilngadīgu pēc Krimināllikuma 64.panta noteikumiem. Tātad Krimināllikuma izpratnē psihiski veselas personas attīstība ir vērtējama vienīgi pēc vecuma kritērija.³⁶

Nepilngadīgās personas vecumam noziedzīgā nodarījuma brīdī ir svarīga loma ne tikai gadījumos, kad personu var saukt pie kriminālatbildības, bet arī tad, kad personai ir piemērots sods un ir jāīsteno tā izpilde, soda izpildes kārtību nosaka Latvijas Soda izpildes kodekss.

32 Judins A. Nepilngadīgo ieslodzīto statuss. Pieejams: http://www.probacija.lv/upload/petijumi/nepilngadigo_ieslodzito_statuss.pdf [aplūkots 28.09.2017]

33 Turpat.

34 Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots 28.09.2017]

35 Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri pirmā daļa(I – VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra,2015, 271.lpp.

36 Rudzītis K. Par nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/11610-bpar-nepilngadigo-kriminalatbildibas-ipatnibamb/> [aplūkots 28.09.2017].

Latvijas Soda izpildes kodeksā nav formulēta nepilngadīgās personas definīcija. Tādēļ, burtiski interpretējot kodeksa normas, par nepilngadīgo ir jāatzīst cilvēks, kas soda izciešanas brīdī nav sasniedzis astoņpadsmit gadu.³⁷

Soda izpildes uzsākšanas brīdī ir būtiski, vai persona noziedzīgā nodarījuma brīdī ir nepilngadīga vai sasniegusi pilngadību, no tā ir atkarīgs, vai personu ievietos audzināšanas iestādē vai brīvības atņemšanas iestādē. Ja persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī bija nepilngadīga, bet, uzsākot soda izpildi, sasniedza pilngadību, viņa tiek ievietota brīvības atņemšanas iestādē pilngadīgajiem notiesātajiem. Lai nostiprinātu resocializācijas rezultātus un dotu iespēju iegūt vispārējo izglītību vai profesionālo sagatavotību, notiesātos, kas sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu, ar izvērtēšanas komisijas lēmumu var atstāt audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem līdz mācību gada beigām vai soda termiņa beigām, bet ne ilgāk kā līdz divdesmit piecu gadu vecuma sasniegšanai. Izņēmuma gadījumā ar izvērtēšanas komisijas lēmumu notiesāto, kas sasniedzis divdesmit piecu gadu vecumu, var atstāt audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem līdz mācību gada beigām (Latvijas Soda izpildes kodeksa 50.⁷pants).

Autore, izpētot Latvijas tiesību aktus, secina, ka kriminālatbildības vecums iestājas no četrpadsmit gadiem, par nepilngadīgu tiek uzskatīta persona līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Likumos tiek nošķirts nepilngadīgās un mazgadīgās personas jēdziens, kas, autoresprāt, ir svarīgi, jo mazgadīga persona netiek saukta pie kriminālatbildības un tai netiek piemērots sods. Civillikumā ir noteikts, ka par pilngadīgu var atzīt arī personu pirms astoņpadsmit gadiem, atkarībā no apstākļiem, tad krimināllikumā pilngadības vecums ir tieši noteikts. Autore uzskata, ka krimināltiesībās, atzīstot personu par pilngadīgu pēc Civillikuma normām, tas būtu pretēji Krimināllikuma 64.pantā noteiktajam regulējumam.

Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 13.pantā norādīts, ka saskaņā ar šo kodeksu pie kriminālatbildības saucama persona, kas līdz nozieguma vai kriminālpārkāpuma izdarīšanas dienai sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, bet šā panta otrajā daļā paredzētos gadījumos – četrpadsmit gadu vecumu. Likuma 13.panta otrajā daļā noteikts, ka persona, kas līdz nozieguma vai kriminālpārkāpuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, saucama pie kriminālatbildības par slepkavību (129.pants), smaga kaitējuma nodarīšanu veselībai

³⁷Judins A. Nepilngadīgo ieslodzīto statuss. Pieejams:

http://www.probacija.lv/upload/petijumi/nepilngadigo_ieslodzito_statuss.pdf [aplūkots 28.09.2017]

(135.pants), izvarošanu (149.pants), seksuālu vardarbību (150.pants), zādzību (178.pants), laupīšanu (180.pants), mantas izspiešanu (181.pants), mantas iznīcināšanu vai bojāšanu (187.panta otrā daļa), ieroču, munīcijas, spridzināmo ietaišu vai sprāgstvielu nolaupīšanu (254.pants), narkotisko vai psihotropo vielu nolaupīšanu (263.pants), transportlīdzekļu vai satiksmes ceļu un uz tiem atrodošos iekārtu izjaukšanu vai bojāšanu (280.panta otrā daļa). Likuma 13.panta trešajā daļā noteikts, ka personu, kas līdz šajā kodeksā paredzētā bīstamā nodarījuma izdarīšanas dienai nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, Lietuvas Republikas likumos noteiktajā kārtībā var tikt piemēroti audzinoša rakstura vai citi līdzekļi.³⁸

Autore, salīdzinot Latvijas un Lietuvas tiesiskos regulējumus attiecībā uz nepilngadīgās personas vecumu, secina, ka vecums, no kura iestājas kriminālatbildība ir līdzīgs attiecībā uz atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem, jo Lietuvas kriminālkodeksā ir dalīts atbildības vecums sešpadsmit un četrpadsmit gadi. Kodeksā minēts, ka atbildība iestājas no sešpadsmit gadiem, taču par atsevišķiem noziegumiem, kas tiek uzskatīti par bīstamiem, piemēram, slepkavību pie atbildības var saukt personu no četrpadsmit gadu vecuma. Latvijas krimināllikumā atbildības vecums netiek dalīts pēc smagākiem un vieglākiem noziedzīgiem nodarījumiem, tas ir konkrēti noteikts.

Igaunijas Sodumu kodeksa 33.pantā ir noteikts, ka persona tiek atzīta par deliktspējīgu, ja nodarījuma izdarīšanas laikā viņa atradās pieskaitāmības stāvoklī un bija sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu.³⁹

Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 19.paragrāfā noteikts, ka nepieskaitāms ir tas, kurš, izdarot nodarījumu, vēl nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu.⁴⁰

Autore, salīdzinot Igaunijas Sodumu kodeksu un Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksu ar Latvijas tiesisko regulējumu, secina, ka Igaunijā, Vācijā un Latvijā nav dalīts kriminālatbildības vecums, tas ir četrpadsmit gadi.

38 Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150:str13> [aplūkots 02.10.2017].

39 Karistusseadustik [Igaunijas Sodumu kodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008> [aplūkots 02.10.2017].

40 Strafgesetzbuch (StGB) [Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_19.html [aplūkots 02.10.2017].

Autore secina, ka Latvijas krimināllikumā, Vācijas kriminālkodeksā un Igaunijas Sodumu kodeksā atbildības vecuma robeža ir noteikta četrpadsmit gadi, kā arī atbildības vecums netiek dalīts pēc noziedzīgā nodarījuma smaguma.

Šveices kriminālkodeksa 82.pantā ir noteikts, ka bērnam, kurš nav sasniedzis septiņu gadu vecumu, šis likums netiek piemērots. Ja bērns, kurš jau sasniedzis septiņu gadu vecumu, bet vēl nav sasniedzis piecpadsmit gadu vecumu, izdara saskaņā ar šo likumu sodāmu nodarījumu, viņam tiek piemēroti tālāk minētie nosacījumi.⁴¹ Bērnam, kurš jau sasniedzis septiņu gadu vecumu, bet vēl nav sasniedzis piecpadsmit gadu vecumu, var tikt piemēroti audzinošie līdzekļi, īpaša novērošana, disciplinārie sodi.

Likuma 89.pantā noteikts, ka, ja pusaudzis, kurš jau sasniedzis piecpadsmit gadu vecumu, bet vēl nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, izdarījis saskaņā ar šo likumu sodāmu nodarījumu, viņiem tiek piemēroti tālāk minētie nosacījumi.⁴² Pusaudzim, kurš jau sasniedzis piecpadsmit gadu vecumu, bet vēl nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, var tikt piemēroti audzinošie līdzekļi, nosūtīšana uz labošanas namu īpaši grūtiem pusaudžiem u.c.

Nīderlandes kriminālkodeksa 77.a pantā noteikts, ka kriminālatbildība iestājas no divpadsmit gadu vecuma, bet ar ievērojamiem ierobežojumiem, kas minēti šajā pantā. Attiecībā uz nepilngadīgajiem līdz astoņpadsmit gadu vecumam Nīderlandes KK VIII A sadaļā paredzēti īpašie nosacījumi.

Dānijas kriminālkodeksa 15.paragrāfā noteikts, ka nav sodāmi bērnu izdarīti nodarījumi, ja viņi nav sasnieguši piecpadsmit gadu vecumu.⁴³

Krievijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 20.pantā noteikts, ka pie kriminālatbildības ir saucama persona, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī ir sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka personām, kuras sasniegušas nozieguma izdarīšanas laikā četrpadsmit gadu vecumu, nevar saukt pie kriminālatbildības par slepkavību, tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu, tīša

41 Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 361.lpp.

42 Turpat 362.lpp.

43 Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 15.lpp.

vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu, nolaupīšanu, izvarošanu, seksuālu vardarbību, zagšanu, laupīšanu u.c.⁴⁴

Autore, salīdzinot visus augstāk apskatītos likumus, secina, ka atbildības vecums tiek regulēt dažādi, un dažādi tiek piemēroti sodi par noziedzīgiem nodarījumiem. Katras valsts likums ir strukturēts citādi, tajā starpā ir izdalīts atsevišķs pants, kurš regulē kriminālatbildības vecumu. Nīderlandes kriminālkodeksā atbildības vecums ir pats zemākais, divpadsmit gadi. No apskatītajiem likumiem Šveices kriminālkodekss ir vienīgais, kurā atbildības vecums ir noteikts pats augstākais no piecpadsmit gadiem, lai gan Lietuvas kriminālkodeksā par ne tik bīstamiem noziegumiem atbildības vecums ir sešpadsmit gadi. Katras valsts likumā nepilngadīgais ir vērtēts citādāk, piemērots noteiktas valsts apstākļiem. Autoresprāt, Latvijas krimināllikumā ir precīzi un pareizi noteikts atbildības vecums, kas ir noteikts viens, neskatoties uz noziedzīga nodarījuma smagumu, kā arī ir ņemts vērā personas morālais un garīgais briedums, nosakot kriminālatbildības vecumu no četrpadsmit gadiem.

44 Радченко В. И., Михлин А. С. Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Питер:2008, с.37.

3. NEPILNGADĪGAJIEM PIEMĒROJAMO SODU RAKSTUROJUMS

3.1. Soda piemērošanas nepilngadīgajiem būtība

Kriminālsods ir Krimināllikumā paredzēts valsts piespiedu līdzeklis, ko uzliek personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Apkarojot noziedzību, tiek piemēroti dažādi kompleksi pasākumi, starp kuriem zināmu lomu, taču ne galveno un noteicošo, ieņem arī kriminālsods. Kriminālsods mūsdienās kalpo kā sociālo normu ievērošanas, prettiesiskas uzvedības apkarošanas un profilakses līdzeklis, kā pilngadīgām, tā arī nepilngadīgām personām.⁴⁵

Konkrētā valstī piemērojamie sodi veido sodu sistēmu, ar kuru parasti saprot krimināllikumā noteiktā kārtībā izvietotu kriminālsodu izsmeļošu uzskaitījumu, kurus tiesa vai prokurors var piemērot personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.⁴⁶

Ievērojot Latvijai saistošos starptautisko tiesību aktu priekšrakstus un citu valstu pieredzi, Krimināllikumā izveidota speciāla nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām veltīta VII nodaļa, kuras nosacījumi saskaņā ar Krimināllikuma 64.pantu attiecas uz personām, kas līdz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas dienai nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu, tas ir, uz personām vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem.

Speciālās nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām veltītas nodaļas izveidošana Krimināllikumā ir pamatojama ar personas, kas izdara noziedzīgu nodarījumu vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem, sociāli psiholoģiskām īpatnībām.⁴⁷

Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības izpaužas tādejādi, ka:

- 1) tiek ierobežoti sodu veidi, kurus var piemērot nepilngadīgajiem un to apmērs;
- 2) sods tiek noteikts, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma subjekta specifiku;

45 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 33.lpp.

46 Turpat.

47 Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 1. Vispārīgā daļa Rīga: Firma „AFS”, 2007, 222.lpp.

- 3) tiesa var atbrīvot nepilngadīgo no piesprietā soda, nosakot audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus.⁴⁸

Krimināllikums neparedz kādus speciālus soda veidus, kuri būtu piemērojami nepilngadīgajiem, taču ierobežo to loku, nosakot Krimināllikuma 65.panta pirmajā daļā, ka nepilngadīgajiem piemērojami tikai trīs pamatsoda veidi:

- 1) brīvības atņemšana;
- 2) piespiedu darbs;
- 3) naudas sods;

kā arī Krimināllikumā paredzētie papildsodi.⁴⁹

Šveices kriminālkodeksā ir izveidota speciāla ceturtnā sadaļa ar nosaukumu „Nepilngadīgie”, kurā papildus ir izdalīti bērni un pusaudži. Sadaļas pirmā nodaļa ar nosaukumu „Bērni” ir veltīta bērna jēdzienam un uz to attiecināmajiem noteikumiem, otrā nodaļa ar nosaukumu „Pusaudži” ir veltīta pusaudžu jēdzienam un tam piemērojamajiem nosacījumiem.

Lietuvas kriminālkodeksā ir izveidota speciāla nepilngadīgajiem veltīta 11.nodaļa, ar nosaukumu „Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības”, kurā tiek noregulēts kriminālatbildības īpatnību piemērošanas mērķis, nosacījumi un nepilngadīgajiem piemērojamie sodi.

Nīderlandes kriminālkodeksā 13 A sadaļa ar nosaukumu „Īpašie nosacījumi attiecībā uz nepilngadīgajiem” ir veltīta īpatnībām, kas ir attiecināma uz soda piemērošanu nepilngadīgām personām.

Igaunijas Sodu kodeksā, Austrijas kriminālkodeksā, Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksā, Dānijas kriminālkodeksā nav atsevišķas nodaļas, kurā būtu noregulētas nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības.

3.2. Pamatsodi

3.2.1. Brīvības atņemšana

48 Turpat 223.lpp; Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri (I-VIII¹nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra: 2015, 272.lpp.

49 Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.gads, 471.lpp.

Brīvības atņemšanas sodu var piemērot ne tikai pilngadību sasniegušām personām, bet arī nepilngadīgajiem.⁵⁰

Brīvības atņemšanas definīcija ir noteikta Krimināllikuma 38.pantā, kurā norādīts, ka brīvības atņemšana ir personas piespiedu turēšana ieslodzījumā.⁵¹ Krimināllikuma 65.panta otrajā daļā ir noteikts brīvības atņemšanas laiks personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, nedrīkst pārsniegt: desmit gadus — par sevišķi smagiem noziegumiem; piecus gadus — par smagiem noziegumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu vai izraisījuši smagas sekas; divus gadus — par citiem smagiem noziegumiem. Par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem brīvības atņemšanas sods šādai personai nav piemērojams.

Saskaņā ar Krimināllikumu brīvības atņemšana ir bargākais soda veids, kas saistīts ar būtiskiem notiesātās personas tiesiskā stāvokļa ierobežojumiem. Šie ierobežojumi izpaužas ne tikai īpašā personas izolācijā no sabiedrības formā, liedzot pārvietošanās brīvību, bet radot arī citus tiesību ierobežojumus – maina nodarbošanās veidu, reglamentē darba un atpūtas laiku utt.⁵²

Saskaņā ar Krimināllikuma 7.pantā doto noziedzīga nodarījuma klasifikāciju, smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem (minētā panta ceturtnā daļa). Krimināllikuma 7.panta piektajā daļā noteikts, ka par sevišķi smagu noziegumu atzīstams tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums.

Nepilngadīgām personām par smagiem noziegumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu var tikt piespriesta brīvības atņemšana uz pieciem gadiem. Vardarbība var izpausties gan darbībās, kas nav saistīta ar fizisku sāpju nodarīšanu, kad vainīgā persona ierobežo cietušā kustības, vai pārvietošanās brīvību (cietušo sasien, izolē kādā telpā), tā var būt saistīta ar fizisku sāpju nodarīšanu – sišanu, piekaušana, dažāda saguma miesas bojājumu nodarīšana.

50 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 45.lpp.

51 Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 08.10.2017].

52 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 36.lpp.

Ar vardarbības piedraudējumu jāsaprot psihiska ietekmēšana, kas izpaužas vainīgā izteiktā vai citādā veidā demonstrētā gatavībā lietot pret cietušo vardarbību.⁵³

Rīgas rajona tiesa 2016.gada 6.septembrī izskatīja krimināllietu, kurā tika konstatēts, ka nepilngadīgais atrodies savā dzīvesvietā būdams negatīvi noskaņots pret citiem sakarā ar izjustām negācijām un gribēdams izlādēt savas dusmas par piedzīvotām neveiksmēm, devās uz virtuvi, kur izvēlējās paņemt vidēja izmēra gaļas nazi ar 27,5 cm šķeltni un melnu rokturi, pēc kā devās uz pirmā stāva kaimiņu dzīvokli. Tur, pieklaudevējot pie kaimiņienes dzīvokļa durvīm un sagaidot, kad dzīvokļa durvis atvērsies, nepilngadīgais redzot, ka dzīvokļa durvis atvēra viņam iepriekš pazīstamā persona, kura uzrunāja viņu, nepilngadīgais paziņoja viņai, ka ienīst viņu un nogalinās. Tad apsūdzētais ieņēma kaimiņieni viņas dzīvokļa koridora telpā un pats iegāja dzīvoklī. Tur, neskatoties uz mazgadīgās personas (3 gadus vecas) klātbūtni un bērna ciešu atrašanos savas mātes tuvumā, nepilngadīgais, darbojoties tīši, nolūkā izlādēt savas dusmas un ar tiešu nodomu izdarīt citas personas noslepkavošanu, nodarīja personai vienu dūrienu ar nazi krūškurvja rajonā. Par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu nepilngadīgajam tika piespriests sods 4 gadi brīvības atņemšana.⁵⁴

Autoresprāt, nepilngadīgais var būt sevišķi cietsirdīgs, jo ir impulsīvs un viegli aizkaitināms, kas liedz izprast nodarījuma sekas, pirms nodarījuma izdarīšanas.

Ja salīdzina nepilngadīgajiem un pilngadīgajiem piemērojamo sodu par sevišķi smagiem noziegumiem, tad tas ir krasi atšķirīgs. Pilngadīgajiem par sevišķi smagiem noziegumiem var piemērot brīvības atņemšanu līdz divdesmit gadiem vai mūža ieslodzījumu. Autore uzskata, ka nepilngadīgajiem ir atbilstoši noteikts brīvības atņemšanas laiks, kas ir uz pusi mazāks, kā pilngadību sasniegušai personai, jo nepilngadīgais ir tā persona, kura ne vienmēr izprot noziedzīgā nodarījuma sekas un nav emocionāli un morāli nobriedusi.

Krimināllikuma 65.panta otrajā prim daļā reglamentēts jautājums par vieglāka soda noteikšanu nekā likumā paredzēts. Proti, ja persona pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, par ko Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcijā noteikta piemērojamā brīvības atņemšanas

53 Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri (I-VIII¹nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra: 2015, 274.lpp.

54 Rīgas rajona tiesas 2016.gada 6.septembra nolēmums Nr.11355040015. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 30.11.2017].

soda minimālā robeža, tiesa var piespriest sodu, kas ir zemāks par šo minimālo robežu, arī gadījumos, ja tiesa atzinusi, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts atbildību pastiprinošos apstākļos.

Brīvības atņemšanas soda minimālā robeža, kura saskaņā ar Krimināllikuma 38.panta otro daļu, ir piecpadsmit dienas, visām ar šo soda veidu notiesātajām personām ir vienāda neatkarīgi no viņu vecuma.

Personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vai pēc vairākiem spriedumiem nosaka saskaņā ar Krimināllikuma 50. un 51.panta noteikumiem, ievērojot to, ka saskaitīto brīvības atņemšanas sodu kopējais laiks par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem nedrīkst pārsniegt divpadsmit gadus un sešus mēnešus, bet pēc vairākiem spriedumiem — piecpadsmit gadus.

Panta trešajā daļā noteikts, ka personai, nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var ierosināt attiecībā uz personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, ja tā izcietusi ne mazāk par pusi no piespriedtā soda. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana noteikta neatkarīgi no tā, par kādu noziedzīgu nodarījumu nepilngadīgais bijis notiesāts. Savukārt pilngadīgu personu nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas piemērošanai faktiski izciešamais noteiktā soda laiks tiek diferencēts, ņemot vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpi.⁵⁵ Nepilngadīgai personai nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda var noteikt ar elektroniskās uzraudzības noteikšanu attiecībā uz personu, ja tā izcietusi ne mazāk par vienu trešdaļu no piespriedtā soda. Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas no soda nosacījumi norādīti Krimināllikuma 61.panta otrajā daļā un attiecināmi uz visiem notiesātajiem, tostarp arī uz personām, kas noziedzīgus nodarījumus izdarījušas pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas.

Brīvības atņemšanas soda piemērošanu lielā mērā nosaka nepilngadīgo noziedzība valstī, kas atspoguļo sociālās problēmas, negatīvās un nevēlamās tendences ekonomikā, kultūrā un citās sfērās.⁵⁶

Pēc Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datiem 2016.gadā valstī reģistrēti 45639 noziedzīgi nodarījumi, no kuriem 5,2% no

55 Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri (I-VIII nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 276.lpp.

56 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 47.lpp.

noziedzīgā nodarījuma kopskaita paveikuši nepilngadīgie. Par 2016.gadu ir notiesāti 383 nepilngadīgie vecumā no 14-17.gadiem par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem, par slepkavību ar iepriekšēju nodomu 0,8%, smagiem miesas bojājumiem 0,3%, huligānismu 2,3%, narkotisko vielu nelikumīgu izgatavošanu, glabāšanu vai realizēšanu 6,0%, īpašuma zādzību 59,8%, kas pārsniedz visu pārējo noziedzīgo nodarījumu skaitu.⁵⁷

2015.gadā valstī reģistrēti 47406 noziedzīgi nodarījumi, no kuriem 4,9% no noziedzīgā nodarījuma kopskaita izdarījuši nepilngadīgie.

Autore, salīdzinot valstī reģistrētos noziedzīgos nodarījumus par 2016 un 2015.gadu, secina, ka noziedzīgo nodarījumu skaits par gadu ir samazinājies, taču ir palielinājies noziedzīgo nodarījumu skaits, ko izdarījušas nepilngadīgās personas. Autore šādu kāpumu vērtē samērā kritiski, neskatoties uz to, ka kāpums ir 0,3%. Nepilngadīgās personas ir katras valsts nākotne, noziedzīgo nodarījumu pieaugums liecina par sabiedrības, valsts sociālo un ekonomisko stāvokli. Ņemot vērā 2016.gada rādītājus par noziedzīgā nodarījuma kategoriju, konkrēti īpašuma zādzību, kur nodarījumu skaits sasniedz 59,8%, var secināt, ka nepilngadīgajiem ir problēmas materiālajā ziņā, kas liek izdarīt šāda veida noziedzīgus nodarījumus.

Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 90.pantā noregulētas „Nepilngadīgo sodīšanas īpatnības”, kurā norādīts, ka nepilngadīgajiem var piemērot brīvības atņemšanu uz noteiktu laiku, tā paša panta piektajā daļā noteikts maksimālais brīvības atņemšanas laiks, kas nepilngadīgajam nevar pārsniegt desmit gadus.⁵⁸ Likuma 91.panta trešajā daļā noteikts, ka brīvības atņemšanu uz noteiktu laiku tiesa var piespriest tikai tajā gadījumā, ja ir pamats uzskatīt, ka citi soda veidi ir nepietiekami nepilngadīgā noziedzīgo noslieču izmaņai, vai ja nepilngadīgais ir izdarījis smagu vai sevišķi smagu noziegumu. Nosakot nepilngadīgajam brīvības atņemšanas sodu, soda minimālais laiks veido pusi no minimālā soda, kas paredzēts šā Kodeksa panta sankcijā, saskaņā, ar kuru nepilngadīgajam tiek taisīts spriedums.

Igaunijas Sodumu kodeksa 45.panta otrajā daļā noteikts, ka personai, kas uz nodarījuma izdarīšanas brīdi nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, sods, ieslogot

57 Latvijas Republikas Iekšlietu Ministrijas Informācijas centra dati. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_sabkart/SK0050.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdecb978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 [aplūkots 08.10.2017]

58 Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150> [aplūkots 09.10.2017].

cietumā, nevar tikt noteikts uz laiku, ilgāku par desmit gadiem, kā arī mūža ieslodzījums.⁵⁹

Salīdzinot Latvijas un ārvalstu tiesiskos regulējumus, autore secina, ka brīvības atņemšanas laiks par noziedzīgu nodarījumu, ko paveicis nepilngadīgais, ir noteikts vienlīdz augsts – desmit gadi. Autore pozitīvi vērtē Lietuvas Republikas kriminālkodeksā iekļauto atsauci, ka brīvības atņemšana ir piemērojama gadījumā, ja citi soda veidi ir nepietiekami nepilngadīgā noziedzīgo noslieču izmaiņām.

Tukuma rajona tiesa ar 2015.gada 23.aprīļa spriedumu T.Z atzina par vainīgu Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 180.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīja ar īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 2 mēnešiem, kā arī atzina par vainīgu Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 180.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīja ar īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 2 mēnešiem un atzina par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīja ar īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 20 dienām. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un trešo daļu galīgais sods nepilngadīgajam noteikts brīvības atņemšana uz 3 mēnešiem. Nolēmums netika pārsūdzēts apelācijas un kasācijas instancē.

Par Tukuma rajona tiesas 2015.gada 23.aprīļa spriedumu protestu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniedzis virsprokurors.

Prokurors lūdza atcelt Tukuma rajona tiesas 2015.gada 23.aprīļa spriedumu daļā par nepilngadīgajam noteikto sodu pēc Krimināllikuma 15.panta ceturtais daļas un 180.panta pirmās daļas un daļā par nepilngadīgajam noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un trešo daļu. Prokurors atsauca uz Krimināllikuma 65.panta otro daļu, no kuras izriet, ka personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem brīvības atņemšanas sods nav piemērojams.

Saskaņā ar Krimināllikuma 7.panta trešo daļu Krimināllikuma 180.panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums klasificējams kā mazāk smags noziegums.

Latvijas Republikas Augstākā tiesa atzīst, ka Tukuma rajona tiesa pieļāvusi Krimināllikuma 65.panta otrās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā paredzēto Krimināllikuma pārkāpumu. Minētais

⁵⁹ Karistusseadustik [Igaunijas Sodu kodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008> [aplūkots 09.10.2017].

Krimināllikuma pārkāpums novedis pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanas. Augstākā tiesa atzīst, ka nepilngadīgajam drošības līdzeklis nav piemērojams. Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa nolēma atcelt Tukuma rajona tiesas 2015.gada 23.aprīļa spriedumu daļā par nepilngadīgajam noteikto sodu pēc Krimināllikuma 15.panta ceturtās daļas un 180.panta pirmās daļas un nepilngadīgajam noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un trešo daļu.⁶⁰

Autore uzskata, ka, ņemot vērā nolēmumā minēto, tiesām, izskatot lietas par nepilngadīgajiem, ir jāņem vērā Krimināllikumā noteiktais regulējums attiecībā uz nepilngadīgajiem un cītīgāk jāpievērš uzmanība noziedzīgu nodarījumu klasifikācijai, jo no tā būs atkarīgs piemērojamais sods. Neprecīzi piemērojot un interpretējot likuma normas, var tikt aizskartas ne tikai tiesības uz taisnīgu tiesu, bet arī cilvēktiesības.

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa 2017.gada 8.februārī izskatīja krimināllietu, kurā A tika apsūdzēts Krimināllikuma 180.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. A nolūkā izdarīt svešas kustamas mantas nolaupīšanu no tirdzniecības zāles stenda plauktiem paņēma un, domādams, ka viņa darbības neviens nenovēro, noslēpa savā līdzī paņemtā polietilēna maisā šādas preces: vienu zābaku pāri 39,99 EUR vērtībā; vienu zābaku pāri 29,99 EUR vērtībā; vienu zābaku pāri 29,99 EUR vērtībā; divus zābaku pārus katru 29,99 EUR vērtībā, 59,98 EUR kopvērtībā. Pēc tam A, veikala kasē nesamaksājot par minētajām precēm, izgāja no veikala "H&M" tirdzniecības zāles. Tādējādi ar savām prettiesiskajām darbībām A slepeni nolaupīja SIA "Hennes&Mauritz" piederošo kustamo mantu 159,95 EUR vērtībā, tas ir, nelielā apmērā. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa nosprieda A atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 180.panta pirmajā daļā un sodīt viņu pēc šī panta un daļas ar brīvības atņemšanu uz četriem mēnešiem.⁶¹

Autore aplūkojot 55 dažādu tiesu nolēmums var secināt, ka tiesas brīvības atņemšanas sodu piemēro reti, parasti tas tiek aizstāts ar vieglāku sodu vai noteikts nosacīti.

60 Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016.gada 11.februāra lēmums lietā nr. SKK-J-94/2016. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-likuma-noram-ar-tezem/kriminallikuma-vispariga-dala/#7> [aplūkots 23.10.2017].

61 Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2017.gada 8.februāra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 10.10.2017].

3.2.2. Piespiedu darbs

Piespiedu darbs nodaļas ietvaros tiks apskatīts gan kā pamatsods, gan kā papildsods, pamatojoties uz autores veikto izpēti attiecībā uz piespiedu darba kā papildsoda piemērošanas biežumu, kā arī, lai izvairītos no informācijas dublēšanās nodaļās 3.2.2 un 3.3.

Piespiedu darbs jeb sabiedriskais darbs daudzu valstu krimināllikumos tika iekļauts samērā nesen - Latvijā no 1999.gada, Lietuvā no 2003.gada un uzskatāms par jaunu soda veidu. Tā rašanās saistāma ar nepieciešamību reformēt sodu sistēmas, pilnveidot tās, blakus tradicionāliem sodiem ieviest jaunus soda veidus kā alternatīvu brīvības atņemšanas sodam saskaņā ar vispārējiem humānisma un cilvēktiesību principiem, radot labvēlīgus apstākļus likumpārkāpēju atturēšanai no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas un iekļaušanai sabiedrībā.⁶² Rast iespēju sodus, kas saistīti ar personas izolāciju no sabiedrības, aizstāt ar citiem vieglākiem sodu veidiem pieprasa ANO un Eiropas Padome savos dokumentos, uzskatot, ka sodi, kas nav saistīti ar brīvības atņemšanu, ir efektīvāki noziedzības novēršanai, jo palīdz izvairīties no brīvības atņemšanas soda negatīvajām sekām.⁶³ Sekojot krimināltiesību attīstības tendencēm pasaulē un Rietumeiropā, Latvijā piespiedu darbs kā pamatsods tika iekļauts 1998.gada 17.jūnijā Saeimā pieņemtajā Krimināllikumā, kas stājās spēkā 1999.gada 1.aprīlī.

Piespiedu darbs, kā Latvijā spēkā esošajā kriminālsodu sistēmā iekļautais pamatsods arī kā papildsods (pie nosacītas notiesāšanas) reglamentēts Krimināllikumā, nosakot tā būtību un piemērošanu. Piespiedu darbs kā soda veids noteikts Krimināllikuma 36.pantā „Sodu veidi” un tam veltīts arī patstāvīgs 40.pants, 52.pants, kurā noteikts, kad jāuzsāk piespiedu darba izpilde, ja noteikti vairāki pamatsodi.⁶⁴ Piespiedu darbam piemīt visas kriminālsodam raksturīgās pazīmes.

Krimināllikuma 40.pants nosaka, ka piespiedu darbs kā pamatsods vai papildsods ir piespiedu iesaistīšana sabiedrībai nepieciešamajos darbos, ko notiesātais vai persona, kurai piespiedu darbs noteikts ar prokurora priekšrakstu par sodu, izcieš, veicot dzīvesvietas apvidū piespiedu darba izpildes institūcijas noteiktos darbus no pamatdarba vai mācībām brīvajā laikā un bez atlīdzības. Piespiedu darbu kā

62 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 8.lpp

63 Turpat. 34.lpp.

64 Turpat. 10.lpp.

pamatsodu nosaka uz laiku no četrdesmit līdz divsimt astoņdesmit stundām. Prokurors, priekšrakstā par sodu nosakot piespiedu darbu, var piemērot ne vairāk kā pusi no šajā pantā paredzētā maksimālā piespiedu darba ilguma. Piespiedu darbu kā papildsodu uz laiku no četrdesmit līdz simt stundām var noteikt personām, kuras notiesātas nosacīti.

Dažkārt tiek norādīts, ka piespiedu darba būtību nosaka tas, ka personai bez atlīdzības jāpilda spriedumā noteiktie darbi no pamatdarba vai mācībām brīvajā laikā, vai arī tiek izdalītas piespiedu darba pazīmes:

- 1) darba piespiedu raksturs;
- 2) darbs tiek veikts bez atlīdzības t.i., notiesātais par darbu nesaņem nekādu atlīdzību naudas izteiksmē;
- 3) darbs tiek veikts no pamatdarba un mācībām brīvajā laikā un dzīvesvietā.⁶⁵

Piespiedu darbs ne tikai palīdz personai apgūt jaunas darba iemaņas, strādājot vietējās sabiedrības locekļu vidū, bet veido arī jaunas pozitīvas attiecības gan ar darba devējiem un ar darba izpildes uzraudzītājiem, gan arī ar citām personām. Piespiedu darba piemērošanas mērķis ir arī personas resocializācija – piemērojot likumpārkāpēja nodarījumam, personībai un lietas apstākļiem visatbilstošāko sodu un to efektīvi izpildot, panākt, lai pozitīvi mainītos notiesātā personība, nākotnē netiktu pieļauts noziedzīgu nodarījumu recidīvs.⁶⁶

Sabiedrībā izciešamo sodu piemērošanas laika robežas tiek reglamentētas starptautiskajos dokumentos. Eiropas Padomes Ministru komitejas 1992.gada 19.oktobra Rekomendācijā R(92)16 par Eiropas noteikumiem par sabiedrībā izciešamajiem sodiem un piespiedu līdzekļiem noteikts: „Nevienam sabiedrībā izciešamu sodu vai piespiedu līdzekli nevar piemērot uz nenoteiktu laiku”.⁶⁷ Krimināllikuma 40.pantā noteikts, ka piespiedu darbu kā pamatsodu nosaka no četrdesmit līdz divsimt astoņdesmit stundām.

Piespriedā piespiedu darba izciešanas laika nosacījumus nosaka Latvijas Soduzpildes kodekss (turpmāk tekstā Kodekss). Kodeksa 136.pantā noteikts, ka, ja notiesātais ir jaunāks par piecpadsmit gadiem vai līdz astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību, viņu drīkst nodarbināt ne ilgāk par divām

65 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 97.lpp.

66 Turpat. 114.lpp.

67 Turpat. 116.lpp.

stundām dienā un desmit stundām nedēļā, ja piespiedu darbu veic mācību gada laikā, un ne ilgāk par četrām stundām dienā un divdesmit stundām nedēļā, ja piespiedu darbu veic brīvlaikā.

Nepilngadīgajam netiek ierobežota mācību programmas vai studiju apmeklēšana un apguve, kā arī nekādā mērā netiek ierobežota ienākumu gūšana, jo piespiedu darbs tiek noteikts no mācībām un pamatdarba brīvā laikā. Autore pozitīvi vērtē likumā noteikto piespiedu darba laiku, attiecībā uz to, cik ilgi var nodarbināt nepilngadīgu personu, kura turpina apgūt pamatizglītību un kuru drīkst nodarbināt tikai divas stundas dienā, kas dod iespēju izciest piespiesto sodu un sagatavoties studijām, mācībām (mājas darbu pildīšana).

Ja notiesātais ir vecāks par piecpadsmit gadiem, bet nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu un neturpina iegūt pamatizglītību, viņu drīkst nodarbināt ne ilgāk par septiņām stundām dienā un trīsdesmit piecām stundām nedēļā.⁶⁸

Kriminālsoda piespiedu darbs izpildes kārtību organizē Valsts probācijas dienests, un tā kārtība ir noteikta Ministru kabineta noteikumos „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi”.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.119 „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda - piespiedu darbs izpildi” 31.punktu par piespiedu darbā nostrādātām uzskata tikai tās stundas, kuras probācijas klients strādā pie norīkojumā norādītā darba devēja, darba grafikā noteiktajā laikā nepārkāpjot piespiedu darba izpildes nosacījumus.

Autore, izpētot 55 dažādu tiesu nolēmumus, secina, ka piespiedu darbs ir biežāk piemērotais pamatsods, no 55 nolēmumiem 31 tika piemērots piespiedu darbs.

Autore, izpētot tiesisko regulējumu attiecībā uz piespiedu darba piemērošanu nepilngadīgām un pilngadīgām personām, secina, ka piespiedu darba piemērošanas noteikumi attiecībā uz minētām personām Latvijā ir vienādi. Piemērojot maksimālās piespiedu darba stundas pilngadīgām un nepilngadīgām personām, var secināt, ka pilngadīga persona var ātrāk veikt piespiedu darba izpildi nekā nepilngadīga persona, tādejādi nostrādājot vairāk stundas, saskaņā ar Latvijas Soda izpildes kodeksa 136.panta nosacījumiem. Veicot nolēmumu izpēti, autore secina, ka nepilngadīgajiem netiek piemērots maksimālais piespiedu darbu stundu skaits, no 55 nolēmumiem tikai divos tika piemērots piespiedu darbs uz 280 stundām, vienā nolēmumā uz 220

68 Latvijas Soda izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90218> [aplūkots 09.10.2017].

stundām, divos nolēmumos uz 200 stundām, pārējos nolēmumos piemēroto stundu skaits bija zem 160 piespiedu darba stundām, kas liecina par to, ka nepilngadīgajiem visbiežāk piespiedu darbs tiek piemērots tuvu minimālajai robežai (skatīt Pielikumu Nr.1). Piespiedu darbs kā papildsods tika piemērots 8 no 55 tiesu nolēmumiem.

Autore pozitīvi vērtē piespiedu darba piemērošanu nepilngadīgām personām, jo darbs rada iespēju personai apgūt ko jaunu, gūt darba pieredzi, neskatoties uz to, ka tā ir saistīta ar piemēroto sodu. Nepilngadīgajam ir iespēja atrasties citā vidē un komunicēt ar, iespējams, cita dzīves līmeņa personām, kas rada pozitīvu piemēru, kā sabiedrībā var izturēties un uzvesties, ārpus nepilngadīgajam ierastās vides. Piespiedu darbs nav nekādā veidā saistīts ar brīvības atņemšanu un kā sods neliedz personai brīvi pārvietoties, sniedzot iespēju izciest tam piemēroto sodu no mācībām vai darba brīvā laikā, kas neliedz iespēju izglītoties un gūt ienākumus, kā arī izciest sodu tuvāk mājām.

Pēc Valsts probācijas dienesta statistikas datiem 2016.gadā dienesta klientu skaits sastādīja 17991 personas, no kurām 564 ir personas vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem.⁶⁹ 2015.gada statistikas dati liecina, ka klienti vecumā no četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadiem ir bijuši krietni vairāk – 989 personas.⁷⁰

Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 90.panta otrajā daļā noteikts, ka nepilngadīgajiem nevar piespriest publiskos darbus uz laiku, ilgāku par divsimt četrdesmit stundām.⁷¹ Savukārt pilngadīgām personām saskaņā ar Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 46.panta trešo daļu publisko darbu stundu skaits nedrīkst pārsniegt 480 stundas, kas ir uz pusi vairāk kā nepilngadīgām personām.

Igaunijas Republikas Sodu kodeksā arī ir iekļauts sabiedriski derīgs darbs, ko regulē likuma 69.pants.

Saskaņā ar Igaunijas Republikas Sodu kodeksa 69.pantu, notiesātajam noteikto ieslodzījumu cietumā uz laiku līdz diviem gadiem tiesa var aizstāt ar sabiedriski derīgu darbu. Vienai dienai ieslodzījumā cietumā atbilst divas stundas sabiedriski derīga darba. Ieslodzījuma cietumā aizstāšana ar sabiedriski derīgu darbu notiek tikai ar notiesātā piekrišanu. Likuma panta otrajā daļā norādīts, ka sabiedriski derīga darba

69 Valsts probācijas dienests. Pieejams: <http://www.probacija.lv/statistika-2016-gads> [aplūkots 10.10.2017].

70 2015.gada statistika. Pieejams: <http://www.probacija.lv/statistika-2015> [aplūkots 10.10.2017].

71 Lietuvas Republikos Baudziamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150> [aplūkots 09.10.2017].

ilgums nedrīkst pārsniegt astoņas stundas dienā. Ja notiesātais pilda sabiedriski derīgu darbu no cita darba vai mācībām brīvajā laikā, tā ilgums nedrīkst pārsniegt četras stundas dienā. Samaksa par sabiedriski derīgu darbu netiek veikta.

Igaunijas Republikas Sodu kodeksa 69.panta sestajā daļā noteikts, ja notiesātais izvairās no sabiedriski derīga darba, neievēro kontroles prasības vai nepilda viņam uzliktos pienākumus, tiesa uz probācijas dienesta ierēdņa ziņojuma pamata var pieņemt lēmumu par ieslodzījuma cietumā izciešanu.⁷²

Autore, salīdzinot Latvijas un Lietuvas tiesisko regulējumu attiecībā uz piespiedu darba stundu noteikšanu nepilngadīgajiem secina, ka Latvijas tiesiskais regulējums ir bargāks attiecībā uz piemērojamām darba stundām. Latvijā noteikts divsimts astoņdesmit stundas, bet Lietuvas tiesību aktos divsimt četrdesmit stundas.

Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa 2016.gada 17.septembrī izskatīja krimināllietu, kurā A vadīja transportlīdzekli, atrodoties alkohola ietekmē un bez tiesībām vadīt transportlīdzekļus, šādos apstākļos: atrodoties alkohola ietekmē, ar minimālo alkohola koncentrāciju izelpojamā gaisā 2.63% promiles, bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, proti, transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas, vadīja transportlīdzekli-automašīnu TOYOTA COROLLA. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa nosprieda, atzīt A par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā un sodīt viņu ar piespiedu darbiem uz 120 (viens simts divdesmit) stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 3 (trīs) gadiem, bez mantas konfiskācijas. Atzīt par vainīgu apsūdzēto A noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts Krimināllikuma 312.pantā un sodīt viņu ar piespiedu darbiem uz 180 (viens simts astoņdesmit) stundām. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu, galīgo sodu A noteikt pēc noziedzīgu nodarījumu kopības daļēji saskaitot piespriestos sodus un galīgo sodu noteikt piespiedu darbu uz 280 (divsimti astoņdesmit) stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 3 (trīs) gadiem, bez mantas konfiskācijas.⁷³

Autoresprāt ir svarīgi, ka soda būtība nav ierobežot personas kustības brīvību. Neskatoties uz to, ka autore minētā soda piemērošanu vērtē pozitīvi, maksimālā soda izciešanas laiks var sastādīt ilgu laiku, ņemot vērā, ka persona noteikto sodu var veikt

72 Karistusseadustik [Igaunijas Sodu kodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008> [aplūkots 10.10.2017].

73 Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 17.septembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 10.10.2017].

divas līdz četras stundas dienā atkarībā no apstākļiem, kas ir desmit – divdesmit stundas nedēļā. Ja nepilngadīgais piespiedu darbu veic paralēli mācībām, maksimālo sodu tas izcietīs tikai septiņos mēnešos, kas ir ļoti ilgs laiks. Autore uzskata, ka būtu jāsamazina nepilngadīgajiem piemērojamo piespiedu darba stundu skaits uz pusi, no 240 un 120 stundām. Šī brīža regulējumā nepilngadīgajam piemērojamo piespiedu darba stundu skaits tāds pats ka pilngadīgai personai.

Autore uzskata, ka piemērojot piespiedu darbu, būtu jāizvērtē nepilngadīgā veselības stāvoklis, kas paredzētu, kāda veida darbu nepilngadīgais var veikt.

3.2.3. Naudas sods

Naudas sods tiks apskatīts gan kā pamatsods, gan kā papildsods, lai izvairītos no informācijas atkārtošanas darba ietvaros kā arī, ņemot vērā, ka praksē nepilngadīgajiem naudas sodu kā papildsodu piemēro ļoti reti.

Naudas sods Latvijā ir visvieglākais pamatsods, un nav nepieciešami īpaši pierādījumi atziņai, ka šis sods neapšaubāmi ir alternatīva brīvības atņemšanas sodam par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Naudas soda definīcija ir noteikta Krimināllikuma 41.pantā, naudas sods ir naudas summa, ko tiesa vai prokurors uzliek samaksāt valsts labā 30 dienu laikā šajā pantā noteiktajos apmēros kā pamatsodu, bet tiesa — arī kā papildsodu.⁷⁴

Naudas sodu kā pamatsodu un papildsodu tiesa piespriež reti, saskaņā ar Rīgas rajona tiesas statistiku par periodu no 2016.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim tiesā netika piemērots neviens naudas sods.⁷⁵

Iespējams, ka tas izskaidrojams ar apstākli, ka Krimināllikuma Sevišķajā daļā nav neviena panta, kas paredzētu naudas sodu kā papildsoda piemērošanu. Arī Krimināllikuma 41.pantā nav noteikts, kādos gadījumos būtu vēlams naudas sodu piespriest kā papildsodu.⁷⁶

Saskaņā ar Krimināllikuma 65.panta ceturto daļu, naudas sods piemērojams tikai tiem nepilngadīgajiem, kuriem ir savi ienākumi. Naudas sods nepilngadīgajiem piemērojams no vienas līdz piecdesmit Latvijas Republikā noteikto minimālo

74 Krimināllikums: LV Likums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 10.10.2017]

75 Rīgas rajona tiesa statistika. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesu-statistika> [aplūkots 24.10.2017].

76 Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 355.lpp

mēnešalgu apmērā.⁷⁷ Ar saviem ienākumiem saprotams – stipendija, darba alga, invaliditātes pensija, pabalsts u.c.⁷⁸

Autore uzskata, ka nepilngadīgajiem naudas sods nebūtu nosakāms minimālās mēnešalgas apmērā, bet atkarībā no tā faktiski gūtajiem ienākumiem, piemēram, stipendijas. Autore uzskata, ka naudas sodu varētu aprēķināt no mazākas summas kā valstī noteiktais minimālās mēnešalgas apmērs, kas 2017.gadā tika noteikta (380 eiro) apmērā, to varētu samazināt, nosakot, ne mazāk par pusi no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas.

Naudas sods nav saistīts ar sodītās personas brīvības ierobežošanu, taču viņai var rasties būtiski materiālās dabas ierobežojumi, jo naudas sods ir mantiska rakstura sods.

Atbilstoši noziedzīga nodarījuma kaitīgumam un vainīgā mantiskajam stāvoklim tiesa naudas sodu kā pamatsodu var noteikt arī par tāda smaga nozieguma izdarīšanu, par kuru Krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par pieciem gadiem, un par sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, ja noziegums nav izraisījis cilvēka nāvi, nav radījis smagus miesas bojājumus vai psihiskas dabas traucējumus („vai psihiskas dabas traucējumus” tiks izslēgts ar 2017.gada 8.jūnijā pieņemtajiem Grozījumiem Krimināllikumā, kas stāsies spēkā 2018.gada 1.janvārī)⁷⁹ vismaz vienai personai vai mazāk smagus miesas bojājumus vairākām personām, nav saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, nav saistīts ar narkotisko un psihotropo vielu nelegālo apriti un nav izdarīts organizētā grupā, no trīssimt līdz desmit tūkstošu Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā pilngadīgām personām (Krimināllikuma 41.panta otrā divi prim daļa), nepilngadīgajiem var piemērot no vienas līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām (Krimināllikuma 65.panta ceturrtā daļa).

Autore secina, ka nepilngadīgām personām naudas soda apmērs nemainās atkarībā no nozieguma smaguma pakāpes atšķirībā no pilngadīgām personām.

77 Krimināllikums: LV Likums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 10.10.2017]

78 Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri (I-VIII¹nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 277.lpp.

79 Grozījumi Krimināllikumā. LV likums. Pieejami: <https://www.vestnesis.lv/op/2017/124.4> [aplūkots 14.11.2017].

Ja nepilngadīgā persona nespēj veikt naudas soda samaksu, atbilstoši spriedumā vai lēmumā noteiktajam, ir iespēja lūgt tiesu maksājumus sadalīt, lai tiesa piekristu maksājumus sadalīt, personai ir jāsniedz atbilstošs pamatojums.

Saskaņā ar Krimināllikuma 41.panta piekto daļu, naudas soda samaksu attiecīgi tiesa vai prokurors var sadalīt termiņos vai atlikt uz laiku, kas nav ilgāks par vienu gadu no dienas, kad spriedums vai priekšraksts par sodu stāties likumīgā spēkā. Ja naudas sods pārsniedz trīs simt minimālo mēnešalgu apmēru, tā samaksu attiecīgi tiesa vai prokurors var sadalīt termiņos vai atlikt uz laiku, kas nav ilgāks par trim gadiem no dienas, kad spriedums vai priekšraksts par sodu stāties likumīgā spēkā.

Naudas sods nav līdzeklis nodarītā zaudējuma atlīdzināšanai, bet sods ar visām kriminālsoda raksturīgām pazīmēm, kuru piemēro nolūkā sasniegt soda mērķi.

Krimināllikuma 41.panta sestajā daļā noteikts, ka noteiktajā laikā nesamaksāto naudas sodu, ja tas nepārsniedz trīsdesmit minimālo mēnešalgu apmēru, aizstāj ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vienu minimālo mēnešalgu rēķinot kā četras īslaicīgas brīvības atņemšanas dienas, taču ne vairāk par trim mēnešiem; nesamaksāto naudas sodu, ja tas nepārsniedz divsimt minimālo mēnešalgu apmēru, aizstāj ar brīvības atņemšanu, vienu minimālo mēnešalgu rēķinot kā četras brīvības atņemšanas dienas, taču ne vairāk par vienu gadu; nesamaksāto naudas sodu, ja tas pārsniedz divsimt minimālo mēnešalgu apmēru, aizstāj ar brīvības atņemšanu, vienu minimālo mēnešalgu rēķinot kā piecas brīvības atņemšanas dienas, taču ne vairāk par pieciem gadiem.

Autore apzināja Latvijas tiesu portālā pieejamos tiesu nolēmumus attiecībā uz nepilngadīgajiem piemērotajiem sodiem. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesā no 2013.gada līdz 2015.gadam ir izskatītas septiņas krimināllietas attiecībā uz nepilngadīgajiem, nevienā no tām nepilngadīgajam netika piemērots naudas sods (informācija pēc Latvijas tiesu portālā esošajiem nolēmumiem).⁸⁰

Autore izpētīja sešpadsmit Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas nolēmumus, no kuriem tikai vienā tika piemērots naudas sods nepilngadīgajam. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa ar 2014.gada 2.oktobra nolēmumu atzina E par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 177.panta trešajā daļā, piemērojot Krimināllikuma 49.¹ panta pirmās daļas 3.punktu,

80 Rīgas pilsētas Kurzemes priekšpilsētas tiesas nolēmumi. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 10.10.2017]

sodīja ar naudas sodu 7 (septiņu) minimālo mēneša algu jeb EUR 2240 (divi tūkstoši divi simti četrdesmit euro) apmērā, bez mantas konfiskācijas.⁸¹

Autore apskatīja divdesmit piecus Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas nolēmumus, no kuriem nevienā nepilngadīgai personai netika piemērots naudas sods.⁸²

Autore uzskata, ka naudas sods kā pamatsods un papildsods nav efektīvs attiecībā uz nepilngadīgām personām, neskatoties uz to, ka nepilngadīgajam ir savi ienākumi. Autoresprāt, nereti piespriests naudas sods ir jāsedz nepilngadīgā ģimenes locekļiem, kas savā ziņā rada zaudējumus personām, kas nav vainojamas pie noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas. Lai gan naudas soda būtība nav kādu izputināt vai radīt zaudējumus, tā piemērošana rada materiālas grūtības ne tikai personai, kurai šis sods piemērots, bet arī apkārtējiem, ģimenes locekļiem, iespējams, draugiem un paziņām, gadījumos, kad nepilngadīgais nespēj samaksāt tam piespriesto naudas sodu. Autore uzskata, ka nepilngadīgajam nav piemērojams naudas sods minimālās mēnešalgas apmērā, jo iespējams, nepilngadīgā persona šādus ienākumus negūst, precīzāk būtu noteikt, ka nepilngadīgajam nosakāms naudas sods no tiem ienākumiem, kurus viņš reāli gūst, piemēram, aprēķināt no dienas likmes. Nosakot dienas likmi būtu jāvadās no ienākumiem kādi personai ir vai varētu būt vidēji dienā. Piemēram, ja nepilngadīgā persona mēnesi iegūst 20 eiro, kas ir stipendija par mācībām, tad dienas likme sastāda tikai 0,66 eiro centus. Nepilngadīgai personai nevar piespriest naudas sodu 380 eiro apmērā, kas ir valstī noteiktā minimālā mēnešalga, jo persona šādus ienākumus negūst un fiziski nevar samaksāt sodu šādā apmērā. Autoresprāt maksimālā naudas soda summa, ko varētu piespriest pie šādiem ienākumiem ir 5 eiro.

Igaunijas Sodu kodeksa 44.panta piektajā daļā noteikts, ka personai, kas uz nodarījuma izdarīšanas brīdī nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, tiesa var noteikt naudas summas piedziņu no trīsdesmit līdz divsimt piecdesmit dienas likmju apmērā. Naudas summas piedziņu nenosaka personai, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, ja viņai nav patstāvīgu ienākumu. Likuma panta sestajā daļā noteikts, ka naudas summas piedziņu var noteikt arī kā papildsodu ieslodzījumam

81 Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 2.oktobra nolēmums lietā Nr.11514000807. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 24.10.2017].

82 Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas nolēmumi. Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 10.10.2017]

cietumā, izņemot gadījumu, kad ieslodzījumus cietumā aizstāts ar sabiedriski derīgu darbu.⁸³

Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 90.panta trešā daļa nosaka, ka naudas sodu var piespriest tikai tādām nepilngadīgajām, kas strādā vai kas pārvalda savu īpašumu. Naudas sods nosakāms no 5 līdz 50 MIM apmērā.⁸⁴

Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 40.pagrāfs paredz naudas sodu dienas likmēs. Tas nosakāms minimums piecu un, ja likums neparedz citādi, maksimums trīsdesmit sešdesmit pilnu dienas likmju apmērā. Likuma panta otrajā daļā noteikts, ka dienas likmes apmēru tiesa nosaka, ņemot vērā personas, kura izdarījusi nodarījumu, personisko un materiālo stāvokli. Pie tam tiesa parasti vadās no tīrā ienākuma, kāds personai ir vai kāds varētu būt vidēji dienā. Dienas likme tiek noteikta kā minimums divas, maksimums trīsdesmit tūkstoši eiro.⁸⁵

Likuma 47.pagrāfa sestajā daļā noteikts, ja personai nav līdzekļu naudas soda nomaksai un nav iespējams tos piedzīt, tiesa saskaņā ar Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 65.panta noteikumiem ar notiesātā piekrišanu var aizstāt šo sodu ar publiskiem darbiem.

Autore salīdzinot Latvijas un ārvalstu regulējumu, secina, ka visos apskatītajos regulējumos naudas sods piemērojams tikai tiem nepilngadīgajiem, kuri gūst savus ienākumus. Autore ierosina iekļaut Krimināllikumā normu, kā Lietuvas Republikas kriminālkodeksa 47.panta sestajā daļā, kas nesamaksāto naudas sodu ļautu aizstāt ar piespiedu darbu, kas būtu daudz produktīvāk, kā brīvības atņemšana. Ja nepilngadīgais nespēj samaksāt piespriesto naudas sodu, lai to atstrādā sabiedriski noderīgā darbā. Autore uzskata, ka Vācijas regulējumā ir rasta laba pieeja naudas soda apmēra noteikšanai, kas ir atkarīga no tā kādā apmērā nepilngadīgais gūst ienākumus dienā, kas ļauj tiesai noteikt tādu naudas soda apmēru, kas atbilstu nepilngadīgās personas reāli gūtajiem ienākumiem. Autore uzskata, ka Latvijas regulējumā būtu jānosaka naudas soda apmērs pēc dienas likmes, attiecībā uz nepilngadīgajiem. Apmērs būtu nosakāms no vidēji dienā gūtajiem ienākumiem.

83 Karistusseadustik [Igaunijas Sodukodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008> [aplūkots 10.10.2017].

84 Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150> [aplūkots 10.10.2017].

85 Strafgesetzbuch (StGB) [Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_40.html [aplūkots 24.10.2017]

3.3. Papildsodi

Nepilngadīgajiem var piemērot ne tikai likumā paredzētos pamatsodus, bet arī papildsodus:

- 1) naudas sods;
- 2) piespiedu darbs;
- 3) mantas konfiskācijas;
- 4) izraidīšana no Latvijas Republikas;
- 5) tiesību ierobežošana;
- 6) probācijas uzraudzība.

Nodaļā netiks apskatīti papildsodi – piespiedu darbs un naudas sods, kas tika apskatīti iepriekšējās nodaļās 3.2.2 nodaļā „Piespiedu darbs” un 3.2.3 nodaļā „Naudas sods”.

Krimināllikuma 42.pantā noteikts, ka mantas konfiskācija ir notiesātā īpašumā esošās mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā. Mantas konfiskāciju var noteikt kā papildsodu. Var konfiscēt arī notiesātā īpašumā esošu mantu, ko tas nodevis citai fiziskajai vai juridiskajai personai.⁸⁶

Mantas konfiskāciju var vērst tikai uz notiesātā personīgo mantu vai viņa mantas daļu kopīpašumā. Krimināllikuma aktuālajā redakcijā paredzēta tikai daļēja notiesātā īpašuma esošās mantas konfiskācija, kuru nosakot, tiesai jānorāda, kāda konkrēti manta ir konfiscējama. Nosakot mantas konfiskāciju par noziedzīgu nodarījumu pret satiksmes drošību, tiesa attiecina to uz transportlīdzekli.

Konfiscējama ir tā manta, kas norādīta tiesas sprieduma un iekļauta mantas aprakstes aktā kā notiesātajam piederoša manta.

Mantas konfiskācija kā kriminālsods jānorobežo no speciālās konfiskācijas, kas nav uzskatāms par sodu. Mantas konfiskācija kā kriminālsods tāpat nošķirama no noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas, kas reglamentēta Krimināllikuma likuma VIII.² nodaļā, jo katram no šiem institūtiem ir savs saturs, piemērošanas mērķis un priekšnoteikumi.

Autore, izpētot 34 dažādu tiesu nolēmumus, par dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem, konstatēja, ka mantas konfiskācija kā papildsods netika piemērota nevienā no nolēmumiem, kas, autoresprāt, norāda uz minētā papildsoda neefektīvu

⁸⁶ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998.Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 03.11.2017]

piemērošanu attiecībā uz nepilngadīgajiem. Nepilngadīgajiem parasti nav savas personīgās mantas, ko varētu konfiscēt. Autore uzskata, ka šāda norma nebūtu attiecināma uz nepilngadīgo, autore ierosina izslēgt mantas konfiskāciju no nepilngadīgajiem piemērojamiem sodiem.

Šveices kriminālkodeksa 58.pantā noteikts, ka neatkarīgi no konkrētas personas sodāmības tiesnesis dod rīkojumu par priekšmetu konfiskāciju, kas kalpojuši noziedzīga nodarījuma izdarīšanai vai bijuši tam paredzēti, vai iegūti noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā, ja šie priekšmeti apdraud cilvēku drošību, tikumību vai sabiedrisko kārtību. Bīstamo priekšmetu konfiskācija un mantisko labumu konfiskācija nav pieskaitīti papildsodiem, bet uzskatāmi par citiem ietekmēšanas līdzekļiem blakus preventīvai drošības naudai, kompensācijai cietušajam un sprieduma publicēšanai.⁸⁷

Austrijas kriminālkodeksā mantas konfiskācija traktēta ļoti šauri. Saskaņā ar Austrijas kriminālkodeksa 20.b paragrāfu mantiskas vērtības, kas atrodas noziedzīgas organizācijas vai teroristiskas apvienības rīcībā vai tikušas sniegtas vai vāktas kā līdzekļi terorisma finansēšanai, ir konfiscējamas.

Arī Austrijas kriminālkodeksā mantas konfiskācija nav pieskaitīta sodiem.⁸⁸

Dānijas kriminālkodeksa 76.a paragrāfā noteikts, ka personai kura azīta par vainīgu sodāma nodarījuma izdarīšanā, piederošās mantas pilnīga vai daļēja mantas konfiskācija var tikt piemērota, ja 1) izdarītais noziegums pēc būtības var dot ievērojamu labumu un 2) izdarītais noziegums saskaņā ar likumu ir sodāms ar ieslodzījumu cietumā uz laiku līdz sešiem gadiem un ilgāk, vai nodarījums ir paredzēts Dānijas kriminālkodeksa 286.paragrāfa pirmajā daļā (zādzība sevišķi pastiprinošos apstākļos).

Beļģijas un Nīderlandes kriminālkodeksos vispārēja mantas konfiskācija nav paredzēta. Likumi paredz tikai tādu konfiskāciju, ko krimināltiesībās dēvē par speciālo mantas konfiskāciju.⁸⁹

Autore secina, ka daudzās valstīs mantas konfiskācija nav pieskaitāma sodiem, kā arī nav piemērojama vispārējā kārtībā, bet gan speciālā.

87 Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.gads, 51.lpp.

88 Turpat 50.-51.lpp.

89 Turpat 30.-31.lpp.

Krimināllikuma 43.pants nosaka, ka citas valsts pilsoni vai personu, kurai ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja citā valstī, var izraidīt no Latvijas Republikas, ja tiesa atzīst, ka, ievērojot lietas apstākļus un vainīgā personību, nav pieļaujama viņa atrašanās Latvijā. Izraidīšanu no Latvijas Republikas kā papildsodu var piespriest kopā ar brīvība atņemšanu vai naudas sodu, nosakot ieceļošanas aizliegumu uz laiku no trim līdz desmit gadiem.

Likuma 43.panta pirmajā prim daļā, noteikts, ka izraidīšana no Latvijas Republikas nav piemērojama Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonim, kā arī viņa laulātajam, bērniem līdz divdesmit viena gada vecumam, vecākiem vai personai, ar kuru viņš dzīvo kopā un ar kuru viņam ir kopīga (nedalīta) saimniecība vai kura ir viņa apgādībā, izņemot gadījumus, kad tiesa atzīst, ka, ievērojot lietas apstākļus, noziedzīgā nodarījuma raksturu un vainīgā personību, tā atrašanās Latvijā rada nopietnus draudus sabiedriskajai kārtībai vai valsts drošībai. Ja šāda persona Latvijā ir uzturējusies iepriekšējos desmit gadus vai ir nepilngadīga, tad attiecībā uz to izraidīšana piemērojama tikai tad, ja tiesa atzīst, ka, ievērojot lietas apstākļus, noziedzīgā nodarījuma raksturu un vainīgā personību, tā atrašanās Latvijā rada nopietnus draudus valsts drošībai. Izraidīšana no Latvijas Republikas nepilngadīgajam piemērojama arī tad, ja tā atbilst nepilngadīgā interesēm saskaņā ar Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Šveices kriminālkodeksa 55.pants paredz, ka tiesa ārzemniekam, kurš bijis notiesāts ar katorgas cietumu vai ieslodzījumu cietumā, var noteikt izsūtīšanu uz laiku no trim līdz piecpadsmit gadiem.⁹⁰

Autore, izpētot Beļģijas, Nīderlandes, Austrijas un Dānijas kriminālkodeksus neatrada normu, kas paredzētu izraidīšanu no valsts.

Autore uzskata, ka izraidīšana no valsts nepilngadīgām personām nebūtu piemērojama, jo izraidīt nepilngadīgo, kurš nav pabeidzis mācības, kuram nav darba pieredzes, un viņš nevar pilntiesīgi strādāt, kā arī pats iztikt, ir pretēji visām Latvijas Republikas Satversmē garantētajām tiesībām. Autore, ierosina izslēgt izraidīšanu no Latvijas Republikas no nepilngadīgajiem piemērojamajiem sodiem. Autore uzskata, ka minētās normas atstāšana likumā, negatīvi atspoguļo valsts nostāju pret

90 Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.gads, 51.-52.lpp.

nepilngadīgu personu, kura pati nevar par sevi parūpēties un kuru pēc likuma ir pienākums uzturēt vecākiem.

Nepilngadīgajam, ka papildsodu var piemērot arī tiesību ierobežošanu, kas noteikta Krimināllikuma 44.pantā.

Tiesību ierobežošana ir noteiktu tiesību atņemšana vai tāda aizlieguma noteikšana, kas personai neļauj izmantot noteiktas tiesības, ieņemt noteiktu amatu, veikt noteiktu profesionālu vai cita veida darbību, apmeklēt noteiktas vietas vai pasākumus. Tādejādi personai, kura izdarījusi, piemēram, huligānismu, var ierobežot tiesības apmeklēt kafejnīcas, restorānus. Saskaņā ar panta otro daļu, tiesību ierobežošana ir papildsods, ko piespriež tiesa vai, sastādot priekšrakstu par sodu, nosaka prokurors uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem, atņemot šā likuma sevišķās daļas attiecīgajā pantā minētās tiesības vai nosakot aizliegumu. Ievērojot noziedzīgā nodarījuma veidu un raksturu, šā likuma sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos personai var ierobežot tiesības arī uz ilgāku laiku, bet ne ilgāku par desmit gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 44.panta trešo daļu, ievērojot noziedzīgā nodarījuma veidu un raksturu, Krimināllikuma Sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos personai var ierobežot tiesības arī uz ilgāku laiku, bet ne ilgāku par desmit gadiem. Panta ceturtajā daļā noteikts papildsoda – tiesību ierobežošanas izpildes termiņa sākums, kas ir atkarīgs no pamatsoda veida.

Saldus rajona tiesa 2017.gada 8.martā izskatīja lietu, kurā nepilngadīgais B būdams alkohola ietekmē, persona, kurai nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību vadīja transportlīdzekli Opel Astra. Ar šādu rīcību apsūdzētais B izdarīja Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu. Apsūdzētais vainu atzina, atbildību mīkstinoši apstākļi netika konstatēti. Saldus rajona tiesa nosprieda, B atzīt par vainīgu Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un sodīt ar piespiedu darbu uz 80 (astoņdesmit) stundām Valsts probācijas dienesta Saldus teritoriālās struktūrvienības noteiktos darbos, vienlaicīgi atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 2 (diviem) gadiem.

Savukārt Rīgas rajona tiesa 2016.gada 19.decembrī izskatīja lietu, kurā nepilngadīgais A vadīja transportlīdzekli bez noteiktā kārtībā iegūtām transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, atrodoties alkohola ietekmē. Apsūdzētais izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 262.panta pirmajā daļā. Rīgas rajona tiesa nosprieda atzīt A par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas

paredzēts KL 262.panta pirmajā daļā. Tiesa nolēma apstiprināt starp prokuroru un apsūdzēto noslēgto vienošanos un A sodīt par KL 262.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu ar piespiedu darbu uz 100 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz četriem gadiem.

Autore, izpētot 55 dažādu tiesu nolēmumus, secina, ka tiesību ierobežošana attiecībā uz nepilngadīgām personām tiek piemērota tikai gadījumos, kad nepilngadīgajam piemērots sods saskaņā ar Krimināllikuma 262.panta pirmo daļu, un nepilngadīgajam tiek atņemtas tiesības vai noteikts aizliegums tās iegūt tiesas noteiktajā termiņā. No 55 nolēmumiem tikai 5 tika piemērota tiesību ierobežošana.

Saskaņā ar Igaunijas Soda kodeksa 50.pantu tiesa var atņemt notiesātajam transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz laiku līdz trim gadiem, ja persona tiek atzīta par vainīgu nodarījuma izdarīšanā, kas saistīts ar kustības drošības noteikumu vai mehānisko transportlīdzekļu, gaisa vai ūdens kuģu, kā arī tramvaju un dzelzceļa ritošā sastāva ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu.⁹¹

Lietuvas kriminālkodeksa 45.pantā paredzēto tiesību atņemšanu veikt noteiktu darbu vai realizēt noteiktu nodarbošanos tiesa piespriež gadījumos, kas paredzēti šā kodeksa Sevišķajā daļā, ja vainīgais izdara noziedzīgu nodarījumu darba vai profesionālās darbības jomā, vai ja tiesa ievērojot noziedzīgā nodarījuma raksturu atzīst par neiespējamu notiesātajam saglabāt tiesības veikt noteiktu darbu vai realizēt noteiktu nodarbošanos.⁹²

Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 44.paragrāfā paredzēts tikai viens papildsods, ja kāds par sodāmu nodarījumu, ko viņš izdarījis, vadot transportlīdzekli vai sakarā ar transportlīdzekļa vadīšanu, vai pārkāpjot transportlīdzekļa vadītāja pienākumus, ir notiesāts ar brīvības atņemšanu vai naudas sodu, tiesa var aizliegt viņam uz laiku no viena mēneša līdz trim mēnešiem vadīt jebkuru vai noteikta veida autotransportlīdzekli.⁹³

91 Karistusseudustik [Igaunijas Soda kodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008> [aplūkots 05.11.2017].

92 Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150> [aplūkots 05.11.2017].

93 Strafgesetzbuch (StGB) [Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_40.html [aplūkots 05.11.2017]

Autore, izpētot ārvalstu regulējumu attiecībā uz tiesību ierobežošanu, secina, ka regulējums ir samērā līdzīgs kā Latvijā noteiktais, tiesības var ierobežot uz noteiktu nodarbošanos vai uz transportlīdzekļa vadīšanu.

Krimināllikuma 45.¹pantā kā papildsods ir noteikta probācijas uzraudzība, ko piespriež tiesa vai priekšrakstā par sodu nosaka prokurors kā piespiedu līdzekli, lai nodrošinātu notiesātās personas vai personas, kurai papildsods noteikts ar prokurora priekšrakstu par sodu, uzvedības uzraudzību, sekmētu šīs personas resocializāciju un jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas novēršanu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 45.¹panta otro daļu, probācijas uzraudzību var piemērot tikai šā likuma sevišķajā daļā minētajos gadījumos uz laiku no viena gada līdz trim gadiem. Prokurors, priekšrakstā par sodu nosakot probācijas uzraudzību, var piemērot ne vairāk kā pusi no šā likuma sevišķās daļas attiecīgajā pantā paredzētā maksimālā probācijas uzraudzības ilguma. Šā likuma sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos personai var piemērot probācijas uzraudzību arī uz ilgāku laiku, bet ne ilgāku par pieciem gadiem. Krimināllikuma Sevišķās daļas pantu sankcijās norādītajos gadījumos, kad šis papildsods ir minēts vai nu kā obligāti piemērojams, piemēram, par slepkavību (KL 116. – 118.pants), izvarošanu (KL 159.pants), seksuālu vardarbību (KL 160.pants), pavešanu netiklībā (KL 162.pants), vai arī kā alternatīvi piemērojamais papildsods.

Probācijas uzraudzības laikā notiesātais vai persona, kurai papildsods noteikts ar prokurora priekšrakstu par sodu, pilda Valsts probācijas dienesta noteiktos pienākumus (Krimināllikuma 45.¹panta trešā daļa).

Probācijas uzraudzības izpildes termiņa sākums ir atkarīgs no tā, vai noteiktais pamatsods ir saistīts ar brīvības atņemšanu vai ne. Krimināllikuma 45.¹panta ceturtajā daļā noteikts, ja probācijas uzraudzība piemērota kopā ar brīvības atņemšanu, tās izpildi uzsāk pēc pamatsoda izciešanas, bet, ja piemērots naudas sods vai piespiedu darbs, — ar brīdi, kad stājies spēkā notiesājošs spriedums vai prokurora priekšraksts par sodu. Gadījumos, kad persona ir nosacīti pirms termiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas soda izpildes, papildsoda — probācijas uzraudzības — izpildi uzsāk ar brīdi, kad beigusies personas uzraudzība pēc nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas. Ja notiesātais vai persona, kurai papildsods noteikts ar prokurora priekšrakstu par sodu, papildsoda izciešanas laikā izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, tiesa neizciesto papildsoda laiku aizstāj ar brīvības atņemšanu un nosaka galīgo sodu saskaņā ar šā likuma 51. un 52.panta noteikumiem.

Latgales priekšpilsētas tiesa 2016.gada 1.novembrī izskatīja lietu, kurā A, būdams brīdināts par kriminālatbildību par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un lietošanu saskaņā ar 2015.gada 14.augusta lēmumu par viņa saukšanu pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 46.panta pirmās daļas, pirmstiesas kriminālprocesā precīzi nenoskaidrotā vietā un laikā, bet ne vēlāk kā līdz aizturēšanai 2015.gada 4.oktobrī A, atrodoties Rīgā, neatļauti lietoja psihotropās vielas amfetamīnu un metamfetamīnu. Turklāt 2015.gada 4.oktobrī ap pulksten 16.55, atrodoties narkotisko vielu ietekmē, A tika aizturēts pēc adreses Rīgā, Pērnavas ielā 60.

Latgales priekšpilsētas tiesa nosprieda, atzīt A par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts 2015.gada 4.oktobrī) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 253.² panta pirmajā daļā, un sodīt ar piespiedu darbu uz simtu divdesmit stundām. Latgales priekšpilsētas tiesa nolēma atzīt A par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts 2016.gada 9.februārī) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 253.² panta pirmajā daļā, un sodīt ar piespiedu darbu uz simtu divdesmit stundām. Galīgo sodu A noteikt piespiedu darbu uz divsimt piecdesmit stundām un ar probācijas uzraudzību uz vienu gadu.

Autore, izpētot 55 dažādu tiesu nolēmums attiecībā uz nepilngadīgajiem piemērojamajiem sodiem, secina, ka probācijas uzraudzība tiek piemērota salīdzinoši reti, tikai 5 nolēmumos.

No apzinātajiem nolēmumiem un tajos piemērotajiem papildsodiem autore var secināt, ka papildsodi praksē tiek piemēroti reti, daži no tiem – izraidīšana no Latvijas Republikas, mantas konfiskācija netiek piemēroti vispār. Daudzos ārzemju regulējumos tāds sods, kā izraidīšana no valsts vispār nav noteikts.

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā autore izvirza šādas tēzes:

1. Krimināltiesībās izpratne par kriminālatbildības vecumu ir mainījusies gadu gaitā, 1903.gada 22.marta Sodū likumos tas tika noteikts desmit gadi, 1933.gada Sodū likumā divpadsmit gadi, 1961.gada 6.janvāra LPSR kriminālkodeksā bija dalīts atbildības vecums četrpadsmit un sešpadsmit gadi, taču šī brīža regulējumā kriminālatbildība iestājas no četrpadsmit gadu vecuma.
2. Izpratne par kriminālatbildības vecuma iestāšanos ir ļoti dažāda arī starp valstīm, vecums tiek pielāgots attiecīgi katras valsts apstākļiem, Lietuvas kriminālkodeksā ir dalīts atbildības vecums atkarībā no noziedzīgā nodarījuma smaguma, četrpadsmit un sešpadsmit gadi, Šveicē kriminālatbildības vecums ir noteikts no piecpadsmit gadiem, taču Nīderlandē no divpadsmit gadu vecuma.
3. Sodū likumos kā viens no pamatsodiem bija iekļauts nāves sods, kas nepilngadīgajiem netika piemērots, tas tika aizstāts ar spaidu darbiem.
4. Vēsturiski, nepilngadīgajiem par nozieguma izdarīšanu tika piemēroti bargāki sodi un to mēri, nekā tie ir noteikti mūsdienu regulējumā.
5. Mazgadīgās personas jau vēsturiski tika nošķirtas no nepilngadīgām personām, mazgadīgās personas nevarēja saukt pie kriminālatbildības un tām netika piemēroti sodi, mazgadīgo personu nodalīšana no nepilngadīgām personām ir saglabājusies arī mūsdienu regulējumā.
6. Nosakot sodus nepilngadīgajiem, ir jāvadās pēc nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām, kas palīdz precīzi noteikt soda veidu un to mēru, kas piemērojams tieši nepilngadīgai personai.
7. Attiecībā uz soda piemērošanu nepilngadīgajiem ir būtiski precīzi klasificēt noziegumu pēc tā smaguma, mazāk smags, smags vai sevišķi smags noziegums, jo no tā ir atkarīgas piemērojamā soda robežas. Autore, apzinot tiesu nolēmumus, konstatēja, ka praksē pastāv problēma ar nozieguma klasifikāciju attiecīgi arī sods netiek noteikts atbilstoši Krimināllikuma 65.pantā noteiktajam, kas var radīt būtiskus cilvēktiesību pārkāpumus un ierobežot personas tiesības uz taisnīgu tiesu.
8. Gadu gaitā ir mainījies arī tiesiskais regulējums, kas attiecās uz brīvības atņemšanu nepilngadīgajiem, sākotnēji Krimināllikumā bija noteikts, ka par

sevišķi smagiem noziegumiem brīvības atņemšanas laiks ir piecpadsmit gadi, kas saskaņā ar 2009.gada 16.jūnija grozījumiem Krimināllikumā, kas stājās spēkā 2009.gada 1.jūlijā, tika samazināts uz desmit gadiem.

9. Autore, izpētot tiesisko regulējumu attiecībā uz piespiedu darba piemērošanu pilngadīgām un nepilngadīgām personām, secina, ka soda piemērošanas noteikumi attiecībā uz minētām personām ir vienādi.
10. Autore pozitīvi vērtē piespiedu darba piemērošanas aktualitāti, praksē minētais sods tiek piemērots bieži, no 55 apzinātajiem tiesu nolēmumiem 31 tika piemērots piespiedu darbs, maksimālais piespiedu darba stundu skaits 280 stundas tika piemērots tikai divos nolēmumos, vienā nolēmumā 200 stundas, pārējos nolēmumos zem 160 stundām, no minētā secināms, ka soda robeža tiek noteikta tuvāk minimālajai.
11. Neskatoties uz to, ka autore pozitīvi vērtē piespiedu darba piemērošanu salīdzinājuma ar citiem likumā noteiktajiem sodiem, tā izciešanas laiks attiecībā uz nepilngadīgajām personām ir pārāk ilgs. Lai nepilngadīgais izciestu tam piemēroto maksimālo piespiedu darba stundu skaitu 280 stundas, strādājot divas stundas dienā, soda izpildes laiks aizņems septiņus mēnešus, kas ir teju par pusi ilgāks, kā pilngadīgai personai.
12. Krimināllikumā nepilngadīgajiem ir noteikts tāds pats piespiedu darba stundu skaits kā pilngadīgām personām, kas autoresprāt ir nesamērīgi attiecībā uz nepilngadīgo. Autore ierosina samazināt nepilngadīgajiem piemērojamo piespiedu darba maksimālo stundu skaitu uz pusi, līdzīgi kā tas noteikts Lietuvas regulējumā.
13. Autore uzskata, ka naudas soda, kā pamatsoda un papildsoda piemērošana par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu nepilngadīgām personām, nav efektīva un nesasniedz soda mērķi.
14. Autoresprāt, naudas soda apmērs, kas tiek noteikts pēc minimālām mēnešalgām, nav piemērojams attiecībā uz nepilngadīgām personām, neskatoties uz to, ka nepilngadīgais gūst savus ienākumus, pastāv šaubas, ka nepilngadīga persona gūst ienākumus minimālās mēnešalgas apmērā.
15. Autore uzskata, ka piemērojot naudas sodu nepilngadīgai personai, ir jāvadās no ienākumiem, kurus nepilngadīgais reāli gūst, nevis no valstī noteiktās mēnešalgas.

16. Autoresprāt kā alternatīva naudas soda apmēram, kas nosakāma pēc minimālās mēnešalgas būtu to noteikt pēc dienas likmes, kas atkarīga no personas materiālā stāvokļa, vadoties no ienākumiem, kādi ir vai varētu būt dienā.
17. Autore ierosina mainīt regulējumu attiecībā uz gadījumiem, kad nepilngadīgais nesamaksā tam piemēroto naudas sodu, aizstājot to ar piespiedu darbu, kas būtu sabiedriski noderīgāks un efektīvāks. Grozījumus autore ierosina ieviest Krimināllikuma 41.panta sestajā daļā.
18. Autore apzinot 55 dažādu tiesu nolēmumus no kuriem 19 nolēmumos tika piemēroti papildsodi, secina, ka nepilngadīgām personām papildsodi tiek piemēroti reti.
19. Autore apzinājusi vairākus tiesu nolēmumus, lai spriestu par mantas konfiskācijas kā papildsoda piemērošanas lietderību nepilngadīgajiem, secina, ka mantas konfiskācija netika piemērota nevienā no 55 tiesu nolēmumiem, kas norāda uz minētā soda nelietderību. Autore ierosina izslēgt mantas konfiskāciju no nepilngadīgajiem piemērojamajiem papildsodiem.
20. Autore uzskata, ka papildsods – izraidīšana no Latvijas Republikas nebūtu attiecināms uz nepilngadīgu personu, ņemot vērā, ka šāda soda piemērošana netika konstatēta nevienā no apzinātajiem nolēmumiem, arī ārvalstu regulējumos šāda norma sastopama reti, un tās piemērošana var aizskart citu personu (ģimenes locekļu) intereses un tiesības. Autore ierosina izslēgt izraidīšanu no valsts no nepilngadīgajiem piemērojamajiem papildsodiem.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra:

1. Apsītis R., Blūzma V., Jundzis T. Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Rīga: LU žurnāla „Latvijas vēsture” fonds, 2000.
2. Dzenītis J., Niedre A. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: „AVOTS”, 1982.
3. Judins A. Lai izprotam nepilngadīgā jēdzienu krimināllikumā. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/7541-blai-izprotambnepilngadiga-jedzienu-kriminallikuma/>
4. Judins A. Nepilngadīgo ieslodzīto statuss. Pieejams: http://www.probacija.lv/upload/petijumi/nepilngadigo_ieslodzito_statuss.pdf
5. Krastiņš U. Krimināllikumam 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/1146/LU_Juridiska-Zin_Nr-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa, trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
7. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri pirmā daļa (I – VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015.
8. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 1. Vispārīgā daļa Rīga: Firma „AFS”, 2007.
9. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā daļa trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
10. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
11. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
12. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
13. Reigase A. Piespiedu darbs krimināltiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
14. Rudzītis K. Par nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/11610-bpar-nepilngadigo-kriminalatbildibas-ipatnibamb/>

15. Seps Dz. Nepilngadīgo likumpārkāpumu kriminoloģiskās problēmas. Rīga: [b.i.], 1995.
16. Vainas institūts krimināltiesībās un tā nozīme noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5122/22890-Janis_Rozenbergs_2012.pdf
17. Valsts Probācijas dienests. Pieejams: <http://www.probacija.lv/statistika-2016-gads>
18. Радченко В. И., Михлин А. С. Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Питер:2008.

Normatīvie akti:

19. ANO Bērnu tiesību Konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/1150>
20. 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1281>
21. 1933.gada Sodu likums. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283>
22. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418>
23. KPFSR Kriminālkodekss 1926.gada redakcijā ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta izdevums, Rīgā: 1940,
24. Latvijas Sodu izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>
25. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>
26. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096>
27. Grozījumi Krimināllikumā: LV Likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/76728-grozijumi-kriminallikuma>
28. Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=194069>
29. Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=253698>

30. Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=269815>
31. Grozījumi Krimināllikumā. LV likums. Pieejami: <https://www.vestnesis.lv/op/2017/124.4>
32. Kārtība, kādā Valsts Probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi. Ministru kabineta 2010.gada 9.februāra noteikumi Nr.119. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=205060>
33. Lietuvos Republikos Baudžiamasis kodeksas [Lietuvas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.infolex.lt/ta/66150>
34. Karistusseadustik [Igaunijas Sodukodekss]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017008>
35. Strafgesetzbuch (StGB) [Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_40.html

Juridiskās prakses materiāli:

36. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 2.oktobra nolēmums lietā Nr.11514000807. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
37. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016.gada 11.februāra lēmums lietā nr. SKK-J-94/2016. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-likuma-normam-ar-tezem/kriminallikuma-visparigadala/#7>
38. Rīgas pilsētas Kurzemes priekšpilsētas tiesas nolēmumi. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
39. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 6.septembra nolēmums Nr.11355040015. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
40. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2017.gada 8.februāra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
41. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 17.septembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
42. Aizkraukles rajona tiesas 2017.gada 11.aprīļa nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
43. Rēzeknes tiesas 2017.gada 3.aprīļa nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

44. Bauskas rajona tiesas 2017.gada 12.maija nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
45. Liepājas tiesas 2017.gada 25.janvāra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
46. Gulbenes rajona tiesas 2017.gada 23.janvāra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
47. Cēsu rajona tiesas 2017.gada 6.janvāra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
48. Ventspils tiesas 2016.gada 21.novembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
49. Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama 2016.gada 21.novembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
50. Rēzeknes tiesas 2016.gada 17.novembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
51. Cēsu rajona tiesas 2016.gada 15.novembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
52. Bauskas rajona tiesas 2016.gada 1.novembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
53. Gulbenes rajona tiesas 2016.gada 31.oktobra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
54. Daugavpils tiesas 2016.gada 26.septembra nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
55. Ventspils tiesas 2016.gada 31.augusta nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
56. Bauskas rajona tiesas 2016.gada 29.augusta nolēmums. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
57. Latvijas Republikas Iekšlietu Ministrijas Informācijas centra dati. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__sabkart/SK0050.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0
58. Rīgas rajona tiesa statistika. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesu-statistika>

Pielikums Nr.1

Nr.	Tiesa, kura pieņēma nolēmumu	Lietas Nr.	Krimināllikum a pants, saskaņā ar, kuru izdarīts noziedzīgs nodarījums	Piemērotais sods Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis
1.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas	11091072017	KL 180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 220 stundas
2.	Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nams	11410047416	KL 128.pants	Piespiedu darbs 180 stundas
3.	Cēsu rajona tiesa	11400077116	KL 175.pants trešā daļa	8 mēneši brīvības atņemšana, piespiedu darbs 150 stundas
4.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas	11089152916	KL 253. ² panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 200 stundas
5.	Liepājas tiesa	11261064516	KL 185.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 180 stundas
6.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	11095131612	KL 172. pants, 175. panta ceturtnā daļa un 185. panta pirmā daļa	Brīvības atņemšana 3 gadi divi mēneši, bez mantas konfiskācijas, ar policijas kontroli uz 3 gadiem
7.	Cēsu rajona tiesa	11400019116	KL 185.panta otrā daļas, 229.panta otrā daļa	Nosacīti noteikta brīvības atņemšana uz 1 gadu, bez probācijas uzraudzības
8.	Aizkraukles rajona tiesa	11370009217	KL 180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 40 stundas
9.	Rēzeknes tiesa	11110002716	KL 174.panta otrā daļa	Brīvības atņemšana uz 2 (diviem) gadiem, nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 (diviem) gadiem un 6 (sešiem) mēnešiem un piespiedu darbu uz 80 stundām.
10.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	11094027115	KL 175.panta trešā daļa	Piespiedu darbs 180 stundas, bez mantas konfiskācijas
11.	Saldus rajona tiesa	11360004317	KL 262.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 80 stundas, atņemot transportlīdzekļa

				vadīšanas tiesības uz 2 gadiem
12.	Jelgavas tiesa	11360004317	KL 15.panta ceturtnā daļa un 175.panta otrā daļa	Piespiedu darbs 80 stundas bez mantas konfiskācijas
13.	Tukuma rajona tiesa	11390023215	KL 175.panta otrās daļa, 185.panta pirmā daļa	Brīvības atņemšana nosacīti uz 2 gadiem
14.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	11095147616	180.panta pirmajā daļā	Brīvības atņemšana uz četriem mēnešiem
15.	Cēsu rajona tiesa	11400014916	KL 174.panta otrā daļa	Piespiedu darbs 250 stundas un probācijas uzraudzība 2 gadi
16.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	11088161816	KL 15.panta ceturtnā daļa 253. ¹ panta pirmā daļa, 253. ² panta otrā daļa, 309.panta otrā daļa	Brīvības atņemšana 2 gadi 2 mēneši bez mantas konfiskācijas
17.	Rīgas rajona tiesa	11520089716	KL 260.panta pirmā daļa un 262. ¹ panta otrā daļa	Piespiedu darbs 150 stundas, atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz 2 gadiem
18.	Bauskas rajona tiesa	11120009817	KL 15.panta ceturtnā daļa, 180.panta pirmā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – izteikts brīdinājums
19.	Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nams	11410083716	KL 174.panta pirmā daļa	Brīvības atņemšanas sodu uz 4 mēnešiem, noteikt nosacīti ar pārbaudes laiku 6 (sešiem) mēnešiem
20.	Bauskas rajona tiesa	11120011317	KL 175.panta trešā daļa	Piespiedu darbs 160 stundas, bez mantas konfiskācijas
21.	Liepājas tiesa	11261042016	KL 175.panta trešā daļa, 180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 186 stundas
22.	Gulbenes rajona tiesa	11170008015	KL 126.panta pirmā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – veikt sabiedrisko darbu 30 stundas
23.	Liepājas tiesa	11261069416	KL 175.panta trešā daļa un	Brīvības atņemšana uz 9 mēnešiem un piespiedu

			185.panta pirmā daļa	darbu uz 154 stundām
24.	Bauskas rajona tiesa	11120066616	KL 180.panta pirmā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – brīdinājumu.
25.	Cēsu rajona tiesa	11400015216	KL 185.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 70 stundas
26.	Rīgas rajona tiesa	11520058616	KL 262.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs uz 100 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 4 gadiem
27.	Bauskas rajona tiesa	11120004716	KL 180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 70 stundas
28.	Bauskas rajona tiesa	11120082315	KL 185.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 200 stundas
29.	Tukuma rajona tiesa	11390014516	KL 185.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 100 stundas
30.	Bauskas rajona tiesa	11120111015	KL 175.panta trešā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – izteikt brīdinājumu.
31.	Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nams	11410009517	KL 15.panta ceturtnā daļa un 176.panta pirmā daļa, un 253. ² panta pirmā daļa	Brīvības atņemšanu uz 8 mēnešiem, bez mantas konfiskācijas ar probācijas uzraudzību uz 2 (diviem) gadiem
32.	Ventspils tiesa	11151071516	KL 262.panta pirmā daļa	Sabiedriskais darbs uz 30 stundām
33.	Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nams	11410031016	KL 253. ² panta pirmā daļa	Īslaicīga brīvības atņemšana uz 15 dienām
34.	Rēzeknes tiesa	11290030616	KL 175.panta trešā daļa	Īslaicīga brīvības atņemšana uz 2 mēnešiem un 25 dienām, bez mantas konfiskācijas
35.	Cēsu rajona tiesa	11400062316	KL 262.panta pirmā daļa	Piespiedu darbu uz 70 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 2 gadiem, bez mantas konfiskācijas
36.	Bauskas rajona tiesa	11120070815	180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs uz 40 stundām
37.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	11088010716	Divi noziedzīgi nodarījumi, kas noteikti KL 253. ² panta pirmajā daļā	Piespiedu darbus uz 250 stundām un ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu

38.	Gūlbenes rajona tiesa	11170035716	KL 262.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs uz 50 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 1 gadu, bez mantas konfiskācijas
39.	Liepājas tiesa	11261133115	Divi noziedzīgi nodarījumi, kas noteikti KL180.panta pirmajā daļā	Brīvības atņemšana uz 3 mēnešiem 15 dienām, piespiedu darbs uz 360 stundām.
40.	Bauskas rajona tiesa	11120065916	KL 262.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 140 stundas, atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz 3 gadiem, nepiemērojot transportlīdzekļa konfiskāciju.
41.	Rēzeknes tiesa	11110044414	KL 174.panta otrajā daļa	Brīvības atņemšana uz 6 mēnešiem. Brīvības atņemšanas sodu neizpildīt, ja gada pārbaudes laikā neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, nepārkāps sabiedrisko kārtību
42.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	11816001309	KL 177.panta trešā daļa	Nosacīti noteikt brīvības atņemšanu 4 gadi
43.	Daugavpils tiesa	11181007516	KL 125.panta pirmā daļa	Nosacīti noteikt brīvības atņemšanu 1 gads
44.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	11520006916	KL 262.panta pirmā daļa un 312.pants	Piespiedu darbs uz 280 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 3 gadiem, bez mantas konfiskācijas.
45.	Rīgas rajona tiesa	11355040015	KL 15.panta ceturtnā daļa un 116.pants	Brīvības atņemšana uz 4 gadiem, ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu.
46.	Aizkraukles rajona tiesa	11370015515	175.panta trešās daļas, 180.panta pirmās daļas	Noteikt brīvības atņemšanu uz 1 gadu, piespiedu darbu uz 280 stundām ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu 7 mēnešiem un 23 dienām
47.	Ventspils tiesa	11151077714	KL 175.panta trešā daļa	Piespiedu darbs 134 stundas
48.	Rīgas rajona	11352054615	KL 185.panta	Nosacīti noteikta brīvības

	tiesa		otrā daļa	atņemšana 1 gads, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības 1 gads 2 mēneši.
49.	Bauskas rajona tiesa	12120001815	KL 130.panta otrā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis, izteikt brīdinājumu.
50.	Rēzeknes tiesa	11110009516	KL 175.panta trešā daļa	Nosacīti noteikta brīvības atņemšana 6 mēneši
51.	Rēzeknes tiesa	11290014815	KL 180.panta pirmā daļa un 176.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs 132 stundas, 1 gads probācijas uzraudzība, bez mantas konfiskācijas.
52.	Bauskas rajona tiesa	11120044716	KL180.panta pirmā daļa	Piespiedu darbs uz 50 stundas
53.	Valkas rajona tiesa	11140047614	KL 175.panta trešā daļa un 185.panta pirmā daļa	Brīvības atņemšanu uz 2 gadiem 5 dienām un piespiedu darbu uz 150 stundām
54.	Ventspils tiesa	11151035416	KL 262.panta pirmā daļa	Audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis - uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko darbu 20 stundas
55.	Liepājas tiesa	11261002316	KL 175.panta trešā daļa un 180.panta pirmā daļa.	Brīvības atņemšana 8 mēneši

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs “Soda piemērošana nepilngadīgajiem” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Rūta Froļenkova

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Mg.iur.lekt. Evija Vīnkalna (*personiskais paraksts*) 18.12.2017.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē 18.12.2017.

Dekāna pilnvarotā persona: _____ (*personiskais paraksts*)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____.2018. prot. Nr.____.

Komisijas sekretāre: _____ (*personiskais paraksts*)